

REPUBLIKA CRNA GORA
VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

NAŠA ŠKOLA

Podgorica,
2006.

REPUBLIKA CRNA GORA
VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

NAŠA ŠKOLA

Podgorica
2006.

NAŠA ŠKOLA

Izdavač: Zavod za školstvo

Urednik: dr Dragan Bogojević

Pripremili: Miodrag Vučeljić i Nevena Čabrilo

Redakcija: mr Blaženka Petričević, Zorica Minić, mr Dušanka Popović i
mr Jasmina Đorđević

Dizajn i tehnička priprema: Nevena Čabrilo

Lektura: Danijela Đilas

Štampa: "IVPE" Cetinje

Tiraž: 500 primjeraka

Podgorica 2006.

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе,
371.214 : 373.3 / .5
371.3 : 811
376.1 – 056 . 26 / . 36 – 053 . 5

NAŠA škola / [pripremili Miodrag Vučeljić i
Nevena Čabrilo]. – Podgorica : Zavod za
školstvo, 2006 (Cetinje : IVPE). – 60 str. ;
25 cm

Na vrhu nasl. str. : Republika Crna Gora, Vlada
Republike Crne Gore. – Tiraž 500.

ISBN 86 – 85553 – 34 -2

а) Наставни планови и програми – Основне школе –
Средње школе б) Страни језици – Настава –
Методика с) Дјеца са посебним потребама –
Образовање
COBISS. CG – ID 11036432

SADRŽAJ

1. PLANIRANJE I PRIPREMANJE ZA NASTAVU	5
1. 1. Primjeri godišnjeg planiranja gradiva	7
1. 2. Primjeri priprema za nastavu	24
1. 3. Godišnje planiranje i pripremanje nastavnika/ca.....	33
1. 4. Realizacija nastave po novim obrazovnim programima (do 20% sadržaja)	34
1. 5. Organizovanje fakultativne nastave po novim programima.....	34
1. 6. Obavezni izborni predmeti	35
1. 7. Obavezni izborni sadržaji.....	36
2. OCJENJIVANJE	38
3. AMBIJENT U UČIONICI – FIZIČKO OKRUŽENJE I ORGANIZACIJA RADA	43
4. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE:	44
5. O EVROPSKOM JEZIČKOM PORTFOLIJU.....	54

Drage/i kolegice i kolege,

Kao što je poznato, u crnogorskim školama se već tri godine primjenjuju novi obrazovni programi. Prelazak na novi sistem rada podrazumijeva određeni vremenski period prilagođavanja. Odgovornost i uloga nastavnika/ca u tom procesu je od presudne važnosti. Moguće dileme u realizaciji pojedinih zamisli predviđenih konceptom reforme obrazovanja, neodvojivi su pratilac pedagoške prakse.

U Zavodu za školstvo smo, na osnovu dosadašnjeg iskustva u praćenju reforme i sugestija i komentara od strane nastavnika/ica, stručnih saradnika/ca i direktora/ica, napravili izbor određenih tema za koje se pokazalo da nastavnicima/ama predstavljaju poteškoće u realizaciji novih obrazovnih programa.

*Želimo da istaknemo izuzetan doprinos nastavnika/ca i direktora/ica **A škola** kojima smo se obratili za pomoć u realizaciji ove publikacije. Smatrali smo da iskustvo nastavnika/ca i direktora/ica ovih škola zaslužuje posebnu pažnju i vrednovanje.*

*Naše poštovanje i zahvalnost posebno dugujemo sljedećim školama: **OŠ „Mirko Srzentić“** - Petrovac, **OŠ „Milan Vuković“** - Herceg-Novi, **OŠ „Narodni heroj Savo Ilić“** - Kotor, **OŠ „Marko Miljanov“** - Podgorica, **OŠ „Braća Ribar“** – Nikšić, **OŠ „Jugoslavija“** - Bar, koje su naš poziv na saradnju doživjele na profesionalan i dobronamjerman način i poslale nam mnoštvo korisnog materijala iz oblasti planiranja nastave i priprema za čas. Nažalost, zbog ograničenosti prostora, nismo bili u mogućnosti da objavimo sve njihove radove. Opredijelili smo se za godišnji plan i pripremu za nastavu za II razred, nastavnice **Nataše Popović** iz OŠ „Marko Miljanov“ i godišnji plan geografije za VII razred nastavnika **Željka Jaredića** iz OŠ „Braća Ribar“.*

U ovoj publikaciji su objedinjeni tekstovi i preporuke koje mogu da pomognu nastavnicima/ama u realizaciji novih obrazovnih programa i budu od koristi u budućem radu.

S poštovanjem,

dr Dragan Bogojević

1. PLANIRANJE I PRIPREMANJE ZA NASTAVU

Obično se kaže da dobro isplaniran posao znači da je pola posla već obavljeno. Ova stara mudrost svakako vrijedi i u nastavnom procesu, naročito za nastavnike/ce koji/e su na početku svoje karijere, ali i za one sa dužim radnim stažom. Statutima škola predviđeno je da značajan dio četrdesetočasovne radne sedmice nastavnika/ca obuhvati pripremanje nastave (naravno, najveći dio radnog vremena se odnosi na neposrednu realizaciju nastave, na takozvanu normu časova).

Osnovni dokument kojim nastavnik/ca počinje da planira svoj rad za narednu školsku godinu je njegova/njena interpretacija predmetnog programa koji realizuje za tu školsku godinu. Kod nas se obično taj dokument nazivao *Godišnji plan rada* ili *Godišnji raspored gradiva*. Godišnji plan rada je nastavnikov/cin kurikulum i on predstavlja operacionalizaciju predmetnog programa, tj. program se kao takav može realizovati. Zato je nastavnikova/cina obaveza da dobro upozna predmetni program kako bi solidno izradio/la Godišnji plan. Nastavnik/ca, naravno, usput prati i udžbenik.

Da bi se napravio valjan Godišnji plan, nastavnik/ca mora razumjeti kakve je vrste predmetni program i šta svaka od odrednica u njemu znači. Od kvaliteta planiranja Godišnjeg rasporeda gradiva u velikoj mjeri će zavistiti i ostvarivanje ciljeva koji su programom predviđeni.

Naši nastavnici/e su do sada radili/e po takozvanom nastavno–lekcijском programu. Njegova osnovna karakteristika je da su u njemu bili nabrojani sadržaji i lekcije **koje nastavnik/ca treba da obradi**. To znači da se ovakav program obraćao nastavniku/ci „govoreći“ mu/joj šta treba da predaje kako bi bio realizovan. Novi predmetni programi su pisani **nastavno–ciljno**. Razlika u odnosu na nastavno-lekcijски pristup je u tome što su za nastavnika/cu obavezujući **ciljevi a ne lekcije**. Međutim, ciljevi govore šta učenik/ca treba da zna. To pred nastavnika/cu postavlja novi zadatak: **program će realizovati ako ostvari ciljeve, a kako su ciljevi upućeni na učenike/ce, program će realizovati ako učenici/e budu naučili/e ono što je predviđeno operativnim ciljevima i standardima znanja**. Još jedna prednost nastavno-ciljnog programa je u tome što nastavnik/ca tačno zna šta učenik/ca treba da nauči, dok je u nastavno-lekcijском programu nastavnik/ca sam/a određivao/la dubinu i obim gradiva koji učenici/e treba da znaju.

Iz prethodno rečenog jasno proizilazi da se nastavnikovo/cino planiranje odnosi na planiranje realizacije ciljeva, bilo da se radi o Godišnjem planu rada ili o pripremi za neposrednu realizaciju nastave.

Kada je u pitanju osnovna škola, nastavnicima/ama bismo skrenuli pažnju da je od 36 sedmica koliko traje nastavna godina (za učenike/ce od 1. do 8. razreda), odnosno 33 (za učenike 9. razreda), predmetnim programima predviđeno gradivo za 30, odnosno 27 sedmica. **Četiri sedmice** su ostavljene nastavnicima/ama, da u saradnji sa lokalnom samoupravom, osmisle ciljeve koji su vezani za osobenosti sredine ili pak te časove rasporede na gradivo koje je dato predmetnim programom. Preostale dvije sedmice nastavnici/e treba da sa upravom škole planiraju za dane sporta, kulture, školu u prirodi, izlete (u svrhu realizacije programa na terenu) i slično.

Drugi važan nastavnikov/cin dokument kojim on/a planira realizaciju nastave je njegova/njena **priprema za nastavu**. U njoj se nastavnik/ca fokusira na jedan uži krug pitanja i detaljnije ih razrađuje. Osnovna karakteristika pripreme za nastavu je „uvođenje“ učenika/ce u centar pažnje. Naime, nastavnik/ca sada mora da obrati pažnju na to kako će

učenici/e najlakše i najbolje usvojiti gradivo. Kada je u pitanju nastavno-ciljni kurikulum, jasno je da se pod gradivom podrazumijevaju operativni ciljevi predviđeni predmetnim programom. Dakle, u novom pristupu programima nastavnici/e u pripremi za nastavu planiraju kako da realizuju operativne ciljeve. To dalje podrazumijeva da nastavnik/ca mora da planira **šta učenik/ca treba da uradi** kako bi ovladao/la predviđenim gradivom.

Jasno je da se na jednom času može realizovati nekoliko ciljeva, kao i to da se neki cilj može realizovati tek kroz više časova. Zato je prirodno da se priprema ne piše isključivo za jedan čas, već za vrijeme za koje će se realizovati predviđeni cilj ili ciljevi. Takođe, treba imati u vidu da su neki ciljevi „krupni“ i da je potrebna njihova dalja metodička operacionalizacija.

Radi ilustracije, na sljedećim stranicama dajemo nekoliko godišnjih planova rada¹ i nekoliko priprema za nastavu naših i slovenačkih nastavnika/ca. Prva tri godišnja plana rada odnose se na predmetnu nastavu, a četvrti na razrednu nastavu. Naši nastavnici/e imaju priliku da vide da **ne postoji jedinstven obrazac**² po kojem se ovi dokumenti rade, već da se nastavnicima/ama ostavlja sloboda da sami/e kreiraju dokumenta onako kako njima najviše odgovara da se pripreme za nastavu. U tom kontekstu naši nastavnici/e treba da shvate preporuke koje je donio Zavod za školstvo.

---

¹ Kako je cilj da se nastavnici/e upoznaju sa različitim modelima planiranja, predstavljeni su samo dijelovi godišnjih planova rada.

² Prikazani primjeri godišnjih planova rada i priprema za nastavu ne predstavljaju model kojeg nastavnici/e treba striktno da se pridržavaju. **U vezi sa planiranjem nastavnika/ca treba da ispoštuje preporuke koje su date u poglavlju 1. 3. Godišnje planiranje i pripremanje nastavnika/ca.**

1. 1. PRIMJERI GODIŠNJEG PLANIRANJA GRADIVA

GEOGRAFIJA ZA VII RAZRED DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

GODIŠNJI RASPORED CILJEVA

Školska 2006/2007. godina

OŠ „BRAĆA RIBAR“ - Nikšić

Nastavnik: ŽELJKO JAREDIĆ

Plan je usvojen na sjednici stručnog aktiva

održanoj _____ 2006. godine

Rukovodilac aktiva,

_____

Nastava se izvodi sa: 1,5 časom sedmično

Godišnji fond časova je: 54

Program je planiran za: 45 časova + 9 časova za dio programa koji planiraju škola i lokalna zajednica

Redni broj	TEMA	Orijentacioni broj časova
1.	Stanovništvo i naselja na Zemlji	2
2.	Geografska sredina i ljudske djelatnosti	2
3.	Evropa - prirodne i društvene karakteristike	6
4.	Južna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	10
5.	Zapadna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	7
6.	Srednja Evropa - prirodne i društvene karakteristike	7
7.	Sjeverna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	5
8.	Istočna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	6
UKUPNO		45

Dio programa koji je namijenjen planiranju od strane škole i lokalne zajednice

Redni broj	Nastavna cjelina	Mjesec realizacije
1.	Stanovništvo i naselja našeg kraja	Septembar
2.	Privreda našeg kraja	Oktobar
3.	Čuda prirode balkanskih zemalja	Decembar
4.	„Vizitkarte“ Zapadne Evrope	Februar
5.	Srednja Evropa - motor Evrope	Mart
6.	Zemlje ponočnog sunca	April
7.	Moskva i Petersburg	Jun
8.	Crna Gora – dio Evrope	Jun
9.	Jednodnevni izlet	Jun

Teme koje su planirane u saradnji sa školom i lokalnom zajednicom uvrštene su u godišnji raspored kao što je dato u priloženoj tabeli. Takođe, u godišnji raspored ciljeva uvršteni su opšti i operativni ciljevi planiranih tema.

Mjesec realizacije	Nast. tema	R. br. časa	Nastavna cjelina	Operativni ciljevi
SEPTEMBAR	Stanovništvo i naselja na Zemlji	1.	Osnovne odlike stanovništva	Učenik/ca saznaje o elementima i različitim strukturama stanovništva na Zemlji, uočava na karti naseljeni i nenaseljeni dio Zemlje.
		2.	Struktura stanovništva	Učenik/ca prepoznaje karakteristične rase, narode, religije, upoznaje savremene probleme svjetskog stanovništva.
		3.	Naselja	Učenik/ca razlikuje naselja na Zemlji, zna podjelu naselja prema funkcijama.
		4.	Stanovništvo i naselja našeg kraja	Učenik/ca upoznaje osnovne karakteristike stanovništva i naselja svog zavičaja.
	Geografska sredina i ljudske djelatnosti	5.	Prirodna i geografska sredina, prirodni resursi	Učenik/ca razlikuje prirodnu i geografsku sredinu, razumije pojam geografske regije, zna prirodne resurse, navodi obnovljive i neobnovljive resurse.
		6.	Privreda, geografske regije	Učenik/ca razlikuje privredne djelatnosti, razumije da je razvoj privrede uslovljen prirodnim i društvenim faktorima.
OKTOBAR	Evropa - prirodne i društvene karakteristike	7.	Privreda našeg kraja	Učenik/ca upoznaje prirodne resurse zavičaja, zna koje su privredne djelatnosti razvijene u našem kraju.
		8.	Ime, granice i geografski položaj	Učenik/ca zna granice Evrope, saznaje o površini kontinenta, razumije zašto je geografski položaj Evrope povoljan.
		9.	Razuđenost obala i reljef	Učenik/ca uz pomoć karte uči razuđenost obala, upoznaje osnovne oblike reljefa – nizije, planine, zna njihov način postanka.
		10.	Klima i vode (rijeke)	Učenik/ca razlikuje klimatske oblasti, upoznaje bogatstvo voda, zna najveće rijeke i njihove odlike, zna morske slivove.
		11.	Vode (jezera), prirodne zone	Učenik/ca upoznaje bogatstvo voda (jezera), biljnih i životinjskih zajednica.
		12.	Stanovništvo Evrope	Učenik/ca saznaje o elementima i različitim strukturama stanovništva, razlikuje narode Evrope, prepoznaje govorna područja.
		13.	Evropska unija	Učenik/ca razumije ciljeve Evropske unije, pokazuje na karti podjelu Evrope na geografske regije.

Metka Potočnik, OŠ „Gabrovka“

GODIŠNJI PLAN RADA ZA GEOGRAFIJU

ZA 6. RAZRED DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE NA OSNOVU PREDMETNOG PROGRAMA ZA DEVETOGODIŠNJU OSNOVNU ŠKOLU

UDŽBENIČKI KOMPLET: J. Senegačnik – MOJA PRVA GEOGRAFIJA, Modrijan 2004.

6. razred – ZEMLJA KAO CJELINA

OPŠTI CILJEVI U ŠESTOM RAZREDU

Učenik/ca će u 6. razredu:

- naučiti kontinente, mora, njihov geografski položaj i odnos površina kopna i mora;
- znati najosnovnije zakonitosti položaja i kretanja Zemlje u vasioni;
- znati posljedice rotacije i revolucije, kao i njihov uticaj na život ljudi (smjena dana i noći, godišnja doba itd.);
- moći da upoređuje osnovne karakteristike klimatskih i biljnih pojaseva, kao i način života ljudi u pojedinim klimatskim pojasevima;
- naučiti da upotrebljava različite vrste geografskih karata i da se orijentiše pomoću njih, kao i pomoću kompasa;
- razlikovati preovlađujuće oblike reljefa i način života ljudi u zavisnosti od njih;
- posjetiti bar jednu prirodno-geografsku jedinicu (interdisciplinarna ekskurzija).

OBLAST: ŠTA JE GEOGRAFIJA? (1 ČAS)

Redni br. časa	Poglavlje	Nastavna jedinica (tema)	Operativni ciljevi i aktivnosti	Pojmovi i termini	Nivo zahtjevnosti	Oblici rada	Metode	Nastavna sredstva
1	Šta je geografija?	Šta je geografija?	Učenik/ca saznaje šta je predmet proučavanja geografije.	Geografija, zemljopis.	M (minimalni)	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, Demonstracija.	Udžbenik (str. 3, 4 i 5), radna sveska, grafoskop, atlas svijeta.

OBLAST: PRIKAZIVANJE ZEMLJINE POVRŠINE I ORIJENTACIJA (9 ČASOVA)

Prikazivanje zemljine površine. Globus, geografska karta. Vrste geografskih karata. Razmjeranik, legenda. Upotreba geografske karte u praksi. Orijehtacija u prirodi pomoću geografske karte.

Redni br. časa	Poglavlje	Nastavna jedinica (tema)	Operativni ciljevi i aktivnosti	Pojmovi i termini	Nivo zahtjevnosti	Oblici rada	Metode	Nastavna sredstva
2	Prikazivanje zemljine površine pomoću različitih geografskih karti.	Šta je geografska karta i kako se izrađuje?	Učenik/ca opisuje načine na koje se prikazuje zemljina površina na geografskoj karti, reljefu, globusu i njihovu upotrebljivost i izrađuje svoju reljefnu geografsku kartu, kao i panoramsku skicu svoga područja na terenu; priprema govorni opis svoga područja na osnovu standardnih kartografskih znakova na geografskoj karti.	Opšta geografska karta, tematska geografska karta, globus, Visinska, nizinska i dubinska skala, nadmorska visina, apsolutna visina, panoramska slika, strane svijeta, legenda, brojčani, grafički i opisni razmjernik, kartografski znaci	M	Frontalni, individualni, grupni, rad u parovima.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija, rad sa geografskom kartom, rad na terenu.	Udžbenik str. 8 – 15, radna sveska (vježbe 3 – 11), globus, razne vrste geografskih karti.
3 – 4		Upotreba razmjernika.			S (standardni)			
5 – 6	Orijentacija.	Vrste orijentacije.	Učenik/ca zna da nabroji i upotrijebi različite načine orijentisanja u prirodi.		M	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija, rad sa geografskom kartom, rad na terenu.	Udžbenik str. 18 - 21, radna sveska (vježbe 12 i 13), topografska karta, kompas.
7 - 8		Orijentacija u prirodi.	Učenik/ca se kreće u prirodi pomoću kompasa i karte.	Kompas.	S	Individualni, grupni.	Rad sa geografskom kartom, rad na terenu.	Kompas, topografska karta.
9 - 10		Provjeravanje, obnavljanje i ocjenjivanje.				Individualni, rad u parovima.	Metoda pisanih radova, rad na terenu.	Nastavni list, kompas, karta.

INTERDISCIPLINARNA EKSKURZIJA PO PRIRODNO-GEOGRAFSKIM JEDINICAMA SLOVENIJE PO PROGRAMU ŠKOLE
(napomena: učenici/e se upoznaju sa prirodno-geografskim jedinicama predviđenim za sve razrede od 6. do 9.) (5 časova)

OBLAST: VASIONA I PLANETA ZEMLJA (9 ČASOVA)

Oblik i veličina Zemlje. Položaj Zemlje u vasioni. Mora i kontinenti. Vodene i kopnene površine. Preovlađujući oblici reljefa na zemaljskoj površini kao i uslovi za život ljudi u zavisnosti od njih.

Redni broj časa	Poglavlje	Nastavna jedinica (tema)	Operativni ciljevi i aktivnosti	Pojmovi i termini	Nivo zahtjevnosti	Oblici rada	Metode	Nastavna sredstva
11	Vasiona i planeta Zemlja.	Vasionu je teško predstaviti.	Učenik/ca razlikuje pojam vasione, Sunčevog sistema, svjetlosne godine, galaksije.	Vasiona, Sunčev sistem, svetlosna godina, galaksija.	S	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija.	Udžbenik str. 24-30, radna sveska (vježbe 14 – 16), literatura: <i>Put kroz vasionu</i> , grafoskop.
12 – 13			Učenik/ca razlikuje vrste nebeskih tijela.	Zvijezda, planeta, satelit, meteor, meteorit, kometa, Sunce, Mjesec, Zemlja, Mars, Merkur, Venera, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun i Pluton.	S			
14	Zemlja je „vodena“ planeta.	Oblik Zemlje.	Učenik/ca opisuje oblik Zemlje.	Globus.	M	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, rad sa tekstom.	Udžbenik str. 30, i 31, Geografska čitanka: <i>Oblik Zemlje</i> .

Redni broj časa	Poglavlje	Nastavna jedinica (tema)	Operativni ciljevi i aktivnosti	Pojmovi i termini	Nivo zahtjevnosti	Oblici rada	Metode	Nastavna sredstva
15		Raspored kopna i mora.	<p>Učenik/ca imenuje i pokazuje velike dijelove kopna i mora na globusu i geografskoj karti svijeta.</p> <p>Na osnovu određenog grafičkog prikaza, učenik/ca utvrđuje koliki je dio površine pokriven vodom ili kopnom.</p>	Kontinent, okean, Evropa, Azija, Afrika, Amerika, Australija, Antartik, Tihi okean (Pacifik), Atlanski okean, Indijski okean, 70% - 30%.	M M	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija, rad sa geografskom kartom.	Udžbenik str. 32 i 33, radna sveska (vježba 18), atlas svijeta, nijema karta.
16		Kontinenti se razlikuju.	Učenic/e upoređuju kontinente po veličini, geografskom položaju i razuđenosti obala, kao i prema preovlađujućim oblicima reljefa na njima.		M	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija, rad sa geografskom kartom.	Udžbenik str. 42 do 45, radna sveska (vježba 24), slikovni materijal, dijapozitivi.

Redni broj časa	Poglavlje	Nastavna jedinica (tema)	Operativni ciljevi i aktivnosti	Pojmovi i termini	Nivo zahtjevnosti	Oblici rada	Metode	Nastavna sredstva
17		Život pored mora se razlikuje od života u unutrašnjosti.	Učenici/e na izabranim primjerima opisuju uslove za život ljudi u blizini mora, rijeka, jezera.		S	Frontalni, individualni, grupni.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija, rad sa geografskom kartom.	Udžbenik str. 33 do 38, radna sveska (vježbe 17, 19 i 20), atlas svijeta, grafoskop, dijapozitivi.
18	Rasčlanjenost reljefa.		Učenik/ca na osnovu slikovnih prikaza uočava preovlađujuće oblike reljefa na zemljinoj površini i na izabranim primjerima opisuje uslove za život ljudi u zavisnosti od njih.	Panonska nizija, Slovenske planine, Ljubljanska kotlina, planinski vijenci, kotline, nizije, doline.	S	Frontalni, individualni.	Dijalog, objašnjavanje, demonstracija, rad sa geografskom kartom.	Udžbenik str. 38 do 42, radna sveska vježbe (21, 22 i 23), atlas, geografska karta Slovenije, dijapozitivi.
19 - 20		Provjeravanje, obnavljanje i ocjenjivanje.				Individualni.	Rad sa geografskom kartom, metoda pisanih radova.	Zadaci objektivnog tipa sa analizom slika.

OSNOVNA ŠKOLA

Leskovec kod Krškog

GODIŠNJI PLAN RADA

FIZIKA - 8. razred

Nastavnik: Jože Pernar

OPŠTI CILJEVI

Prilikom podučavanja iz fizike učenici/e će:

1. sistematski upoznavati značaj eksperimenta u sticanju znanja i provjeravanju zakona fizike tako da:
  - planiraju i realizuju prostija istraživanja i eksperimente, analiziraju rezultate eksperimenata i rade njihovu sintezu,
  - upotrebljavaju stručnu literaturu i druge izvore znanja za dobijanje eksperimentalnih podataka;
2. saznavati nepogrešivost fizičkog znanja prilikom ovladavanja prirodom i funkcionisanjem cjelokupne ljudske aktivnosti tako da:
  - povezuju znanje i razumijevanje fizike sa svakodnevnim iskustvom,
  - shvataju značaj tehnoloških primjena zakona fizike,
  - saznaju pozitivan i negativan uticaj ovog znanja na kvalitet života i na okolinu;
3. saznavati prirodu fizičkog mišljenja i njegovu ugrađenost u razvoj opšte kulture tako da:
  - shvataju značaj povezivanja eksperimentalnog znanja sa teorijskim, analitičkim i sintetičkim mišljenjem,
  - saznaju istorijske i socijalne ishode razvoja prirodnih nauka i fizike posebno;
4. izgrađuju kod sebe odnos poštovanja prema cjelokupnoj prirodi i svijest o međusobnoj zavisnosti pojedinca i društva sa svijetom koji ga okružuje, kao i njihovu zajedničku odgovornost za opstanak života na Zemlji.

8. RAZRED

Krajem osmog razreda učenici/e će:

- sa razumijevanjem da objašnjavaju pojave u prirodi i svojoj okolini,
- izražavaju jedne fizičke veličine pomoću drugih.

Na osnovu primjene fizike učenici/e će:

- sa razumijevanjem da upotrebljavaju osnovne zakone fizike za poboljšanje kvaliteta svoga života,
- sa razumijevanjem da upotrebljavaju preporuke fizike za očuvanje čovjekovog zdravlja i za tehnološki razvoj,
- da poštuju značaj dokaza i stvaralačke misli za razvoj naučnih teorija.

Na polju sporazumijevanja učenici/e će da:

- upotrebljavaju međunarodni sistem jedinica,
- predstavljaju ideje i rezultate uz upotrebu dijagrama, grafika i tabela.

TEMA: KRETANJE					
NASTAVNA JEDINICA: OPIS KRETANJA					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) razlikuje kretanje od mirovanja tijela koje opaža u odnosu na okolinu; b) razlikuje pravolinijsko i krivolinijsko kretanje.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
1	Septembar	Frontalni oblik rada, metod razgovora, opažanja i demonstracije.	Učenici/e učestvuju u razgovoru; eksperimentišu.	Vozić, kuglica, papir, indigo papir.	
NASTAVNA JEDINICA: RAVNOMJERNO KRETANJE I BRZINA					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) određuje brzinu kao količnik puta i vremena; b) zna da izrazi i izračuna vrijeme i put; c) izvodi veze između jedinica m/s i km/h.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
2	Septembar	Frontalni oblik rada, metoda razgovora, opažanja, demonstracije i pisanih radova.	Učenici/e učestvuju u izvođenju i demonstraciji eksperimenta, rade zadatke o ravnomjernom kretanju.	Automobilčić, štoperica, traka za mjerenje.	Saobraćajno vaspitanje.
NASTAVNA JEDINICA: GRAFICI BRZINA – VRIJEME I PUT - VRIJEME					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) grafički prikazuje zavisnost brzine od vremena i zavisnost puta od vremena; b) sa grafika zna da pročita tražene vrijednosti; c) zna da objasni grafik.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
3	Septembar	Frontalni i individualni oblik rada, metoda razgovora, objašnjavanja i grafičkih radova.	Učenici/e crtaju grafike brzina/vrijeme i put/vrijeme.	Grafofolije i geometrijski pribor.	Matematika.

NASTAVNA JEDINICA: NERAVNOMJERNO KRETANJE					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE					
Učenik/ca će da:					
a) razlikuje ravnomjerno od neravnomjernog kretanja;					
b) navodi primjere ravnomjerno ubrzanog kretanja.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
4	Septembar	Frontalni oblik rada, metoda razgovora, grupni rad, eksperimentisanje.	Rade eksperimente sa vozicom.	Vozić, ŠMI, makazice i ljepilo.	Matematika.
NASTAVNA JEDINICA: RAVNOMJERNO UBRZANO KRETANJE					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE					
Učenik/ca će da:					
a) kod ravnomjerno ubrzanog kretanja razlikuje pojmove <i>početna, konačna i trenutna brzina</i> ;					
b) određuje ubrzanje kao količnik promjene brzine i vremena u kojem je ta promjena nastala i navodi jedinice za njih.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
5	Septembar	Frontalni oblik rada, rad u paru, metoda razgovora, objašnjavanja i demonstracije.	Učenici/e učestvuju u razgovoru i pomažu prilikom izvođenja eksperimenta.	Strma ravan, kuglica i štoperica.	Matematika.
NASTAVNA JEDINICA: PUT KOD RAVNOMJERNO UBRZANOG KRETANJA					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE					
Učenik/ca će da:					
a) zna da izračuna put kod ravnomjerno ubrzanog kretanja ;					
b) zna da je ubrzanje pri slobodnom padanju približno 10 m/s ² .					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
6	Septembar	Frontalni oblik rada, metoda razgovora i grafičkih radova.	Učenici/e crtaju grafik brzina/vrijeme i računaju put kod ravnomjerno ubrzanog kretanja.	Grafolije, geometrijski pribor.	Matematika.

NASTAVNA JEDINICA: RAVNOMJERNO I NERAVNOMJERNO KRETANJE					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) na osnovu obrađenih primjera razvija sposobnost logičkog zaključivanja i uopštavanja; b) navikava se na samostalnost i upornost prilikom rešavanja zadataka.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
7 - 8	Septembar	Grupni rad, rad sa nastavnim listićima, utvrđivanje.	Učenici/e rešavaju zadatke sa nastavnih listića.	Nastavni listići.	Matematika.
NASTAVNA JEDINICA: SILA I UBRZANJE					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) razlikuje vrste kretanja u odnosu na rezultantu spoljašnjih sila; b) zna da nacrtava sve spoljne sile koje djeluju na tijelo koje opaža, kao i da odredi rezultantu; c) zna da ubrzanje ima smjer rezultante.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
9	Oktobar	Grupni rad, eksperimentisanje, razgovor.	Učenici/e mjere sile i crtaju ih, opažaju kretanja.	Dinamometri, vaga, drveni trupci, strma ravan.	
NASTAVNA JEDINICA: VEZA IZMEĐU SILE MASE I UBRZANJA					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) poznaje vezu između sile, mase i ubrzanja; b) zna da izračunava pojedine veličine; c) zna da je 1 N sila, koja masi od 1 kg daje ubrzanje od 1 m/s ² ; d) zna, da je $F_g = mg$.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
10	Oktobar	Frontalni oblik rada, grupni oblik rada.	Mjere silu, masu i ubrzanje i utvrđuju vezu među njima.	Vage, metar, vozići tegovi, vrpce.	
NASTAVNA JEDINICA: DRUGI NJUTNOV ZAKON (UTVRĐIVANJE)					
OPERATIVNI CILJEVI NASTAVNE JEDINICE Učenik/ca će da: a) zna da riješi računске zadatke koristeći II Njutnov zakon.					
Red. br.	MJESEC	OBLICI I METODE RADA	AKTIVNOSTI UČENIKA/CA	NASTAVNA SREDSTVA	KORELACIJA
11	Oktobar	Individualni rad, utvrđivanje.	Samostalno rešavaju zadatke.	Nastavni listovi.	Primjeri iz svakodnevnog života

Osnovna škola „Marko Miljanov“ - Podgorica

Nastavnica: Nataša Popović

GODIŠNJE PLANIRANJE ZA II RAZRED DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

NOVEMBAR

PUTUJEMO					
PRIRODA I DRUŠTVO	MATENJI JEZIK I KNJIŽEVNOST	MATEMATIKA	LIKOVNA KULTURA	MUZIČKA KULTURA	FIZIČKO VASPITANJE
<p>OD KUĆE DO ŠKOLE</p> <ul style="list-style-type: none"> -Utvrdjuju stečena znanja o sigurnom kretanju na putu od kuće do škole; -Prepoznaju važne saobraćajne znake na putu od kuće do škole; -Upoznaju opasnosti saobraćaja u različitim situacijama; -Uočavaju značaj pravilnog i bezbjednog ponašanja na putu od kuće do škole; -Poznaju pravila ponašanja u različitim prevoznim sredstvima; -Upoznaju se sa različitim načinima prenosa informacija; <p>5</p> <p>ŠTA MOGU DA URADIM</p> <ul style="list-style-type: none"> -Upoznaju sredsstva za kretanje i pomagala; -Upoznaju kretanje tehničkih sprava i vozila; -Nauče da predvide posledice nekog postupka, naročito kod upravljanja kretanjem; -Zaključuju da se neka tijela u kretanju mogu zaustaviti; 	<p>JEZIK</p> <ul style="list-style-type: none"> -Učenici usvajaju osnovna načela dijaloškog sporazumijevanja; -Osposobljavaju se da započnu razgovor i odazovu se na odgovarajući način na govor drugoga; -Usvajaju pravila lijepog ponašanja i upotrebljavaju odgovarajuće izraze; -Uz pomoć učiteljice uočavaju da je istu zapovijest/zabranu moguće izraziti na različite načine; -Umiju da obave telefonski razgovor uvažavajući njegove posebnosti; -Upoznaju pisani jezik i počinju da ga koriste u sporazumijevanju, saznavanju novog i zabavi; -Prepoznaju različite glasove, pojedinačne riječi i rečenice; -Razumiju i upotrebljavaju izraze: rečenica, riječ, glas-slovo; -Upoznaju i usvajaju početno pisanje; -Upoznaju i usvajaju tehniku početnog čitanja; -Razvijaju sposobnost tečajnog i pravilnog, glasnog i tihog čitanja kraćih i jednostavnih tekstova; -Upoznaju i primjenjuju 	<p>ARITMETIKA I ALGEBRA</p> <p>Prorodni brojevi do 100</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sastavljaju i rješavaju zadatak sa tri sabirka ili dva umanjioaca; -Znaju da potraže broj koji nedostaje na prvom, drugom ili trećem mjestu u takvom zadatku; -Imenuju brojeve kod odumiranja(umanjenik, umanjilac, razlika); <p>-Znaju da sabiraju i odumiraju od 10 do 20;</p> <p>MJERENJE</p> <ul style="list-style-type: none"> -Prepoznaju vrijednost novca i zapisuju je mjernim brojem i jedinicom ; 	<p>SLIKANJE</p> <ul style="list-style-type: none"> -Razvijaju spretnost za pravilnu upotrebu materijala, boja, bojanih materijala i njihovih pomoćnih sredstava; -Razvijaju samostalnost pri izboru podloga i kombinacija odgovarajućih materijala i sredstava; -Razvijaju osjećaj za orijentaciju u prostoru; <p>CRTRANJE</p> <p>Crtež i različitost crteža</p> <ul style="list-style-type: none"> -Objašnjavaju različitost linija; -Razlikuju linije nacrtane slobodnom rukom ili pomoćnim sredstvima; -Postupak crtanja crteža -Vježbaju crtanje crteža od cjeline ka detaljima; <p>SLIKANJE</p> <p>Slikarski materijali i sredstva</p> <ul style="list-style-type: none"> -Označavaju karakteristike nastanka slike lijepljenjem bojanih površina; <p>CRTRANJE</p> <ul style="list-style-type: none"> -Stiču osjećaj za različitost linija; 	<ul style="list-style-type: none"> *Proširuju poznavanje zvučnih boja; -Usavršavaju spretnost sviranja na različitim instrumentima; <ul style="list-style-type: none"> *Proširuju melodijski sluh u odgovarajućem glasovnom obimu; -Oblikuju pjevački glas i postepeno širi individualni i glasovni obim; -Organizuju se u horove; <ul style="list-style-type: none"> *Razumiju da svi, bez obzira na muzički sluh doživljavamo i osjećamo muziku; <ul style="list-style-type: none"> *Stiču saznanje da se kroz muzičke igre učimo druženju, prepoznavanju instrumenata, uvježbavanju glasa; <ul style="list-style-type: none"> *Prepoznaju i usvajaju muzičke pojmove (hor, horovodova, orkestar, dirigent , kompozitor); 	<p>ATLETSKA AZBUKA</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ovladaju osnovnim elementima atletike (bacanje loptice 200 g u dalj, u cilj; preskakanje niskih prepreka jednonožnim odrazom; preskakanje određene razdaljine kratkim zaletom jedno nožnim odrazom i suno -žnim doskokom). <p>Skokovi i doskoci</p> <ul style="list-style-type: none"> -Stiču iskustvo i usvajaju osnovne pokrete na koje je moguće nadgrađivati različita sportska znanja (preskakanje duge vijače u paru i trojkama jednonožno i sunožno; preskakanje kratke vijače u mjestu i kretanju na različite načine). <p>ATLETIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ovladaju osnovnim elementima atletike(trčanje umjerenim tempom do 1 min). <p>GIMNASTIČKA AZBUKA</p> <ul style="list-style-type: none"> -Usvajaju različite pokrete i ovladaju osnovnim elementima akrobatike (vježbe oblikovanja sa i bez muzičke pratnje)

<p>-Prepoznaju tragove kretanja; -Saznaju da na osnovu tra- gova možemo zaključiti ko se i kako kretao; 5</p> <p>-Upoznaju različite načine prenosa informacija; -Uvježbavaju da sačuvaju I upotrijebe podatke pomoću jednostavne tehnologije; -Znaju da naprave jednostavnu legendu sa slikovnim simbolima; 2-3</p>	<p>osnovna pravopisna pravila-pravilno pišu: veliko slovo, tačku; -Percipiraju i analiziraju kraće neumjetničke tekstove prilagodene uzrastu;Razvijaju sposobnost stvaranja sličnih; -Percipiraju čitane neumjetničke tekstove o aktuelnim, zanimljivim pitanjima,uglavnom povezane sa upoznavanjem okoline (isto kao i za oktobar); -Razvijaju sposobnost spon tanog govornog nastupa pred odjeljenjem ili nastupa sa unaprijed zadatom temo -Razvija sposobnost opisanja, pričanja i prepričavanja; -Razvijaju sposobnost glasnog čitanja i razumijevanja jednostavnih štampanih zapovijesti, zabrana, upozorenja i obavještenja iz svoje okoline; KNJIŽEVNOST - Percipiraju i interpretiraju umjetničke tekstove; stiču sposobnost stvaranja umjetničkih tekstova u skladu sa uzrastom; -Razvijaju sposobnost slušanja umjetničkog teksta, praćenja lutkarske predstave i filma; - Razvijaju interesovanje za umjetničke tekstove; -Razvijaju sposobnost identifikacije sa književnim likom i sposobnost doživljavanja i razumijevanje tekstu alne stvarnosti; -Razvijaju sposobnost pisanog stvaranja i interpretacije umjetničkih tekstova;</p>		<p>-Vježbaju crtanje crteža od cjeline ka detaljima; -Razvijaju likovnu kombinatoriku ; -Razvijaju osjećaj za različitost tragova tvrdih materijala ; -Bogate smisao za rijetko i gusto nizanje linija;</p>	<p>*S.Kostić - Voz *S.Kostić – Putovanje *Rosa plete ruse kose – narodna pjesma iz Crne Gore *E.Grig – Koncert za klavir i orkestar *F.Mendelson – Koncert za violinu i orkestar *V.A.Mocart – Koncert za flautu i orkestar;Kantata Radost</p>	<p><u>PRIRODNI OBLICI</u> <u>KRETANJA</u></p> <p>Skokovi i doskoci -Stiču iskustvo i usvajaju osnovne pokrete na koje je moguće nadgrađivati različita sportska znanja (preska kanje raznih rekvizita porođanih u krugu ili polukrugu, sunožno i jednonožno). -Razvijaju koordinaciju, snagu, brzinu, fleksibilnost, preciznost. -Utiču na razvoj mišića kako bi osigurali normalan razvoj skeleta. -Pomagati opšti razvoj djeteta.</p> <p>Dizanja i nošenja -Sticati iskustvo i usvojiti osnovne pokrete na koje je moguće nadgrađivati različita sportska znanja (nošenje 3-4 lopte istovremeno 8 m; nošenje dvije medicine 0, 5 - 1 kg u odručenju 5 m; penjenje uz švedske ljestve).</p>
--	--	--	---	---	--

	<p>Poezija --Prepoznaju i doživljavaju melodičnost pjesme prilikom slušanja interpretativnog čitanja; -Odgovarajuće reguju na emotivne sadržaje teksta; -Razumiju i koriste pojam pjesma i pjesnik; -Tokom slušanja razvijaju asocijativne sposobnosti;</p> <p>Proza -Učenici se osposobljavaju da: -Razumiju i koriste pojmove bajka i basna; -Prepoznaju za bajku karakteristične književne likove i radnju bajke, razlikuju priče iz stvarnog života od bajki.</p> <p>Drama -Učenici se osposobljavaju da: -Uočavaju glavne likove u predstavi; ,Uočavaju i razumiju događaje u predstavi; -Pripremaju i izvode predstavu;</p>				
--	---	--	--	--	--

NAPOMENE

--

*Prikazani godišnji plan predstavlja veoma dobar primjer u kojem su većinom ispoštovane preporuke Zavoda za školstvo. Ovom planu nedostaje predviđeni fond časova za realizaciju.

1. 2. PRIMJERI PRIPREMA ZA NASTAVU

ОСНОВНА ШКОЛА "МАРКО МИХАТКОВИЋ"
ПОВОЂАЦА

Предмет: Природа и друштво

Тема: Саобраћај

Путовање - путовање аутобусом и другим превозним
средствима

Разред: II (други)

Професор разреда/наставник: НАТАША ПОПОВИЋ

Стандарди знања:

- именују саобраћајна средства која се користе у мјесту;
- знају да се правилно понашају на путу од куће до школе;
- знају да је неправилно понашање у саобраћају опасно по живот.

Облици рада: фронтални, групни, индивидуални

Методе рада: метода посматрања, метода демонстрације, кооперативни рад у групама, метода кеуртегичког разговора, вербално-телевизијски метода.

Оперативни циљеви	Активности	Појмови - садржаји	Корелација
<ul style="list-style-type: none"> - Утврђују степен знања о сигурном кретању на путу од куће до школе; - Уочавају да саобраћај омогућава превоз путника и робе; - Зна како и чиме се одвија саобраћај у његовом мјесту; - Зна којим саобраћајним средствима се саобраћа; - Познају правила понашања у средствима јавног саобраћаја и различитим превозним средствима; - Именују карактеристична знаменала у саобраћају; 	<ul style="list-style-type: none"> - Разговарају и именују средства јавног превоза; - Наставници изради хистограм у којем прилике време возила и број ученика који су се већ колико возили - Читаве пригодних текстова о саобраћајним средствима („Ко је најбржи“ - из дјецје штампе) - Посматрају мјеста одакле почиње саобраћај - дијаграм „Путујемо аутобусом“ <ul style="list-style-type: none"> • Разгледају и опишују аутобуско стајалиште; • Посматрају и тумаче ред возаче. Објашњавају на који начин се могу информисати о термину 	<p>Саобраћај, сигурност и понашање у саобраћају; саобраћај у мјесту; понашање ученика у саобраћају</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Матерњи језик и књижевност: <ul style="list-style-type: none"> - читаве пригодних текстова - говорне вјешће на основу посматраног дијалога * МАТЕМАТИКА: <ul style="list-style-type: none"> - употребљавање, бројеви, временски термини, класификација * ЛИКОВНА КУЛТУРА: <ul style="list-style-type: none"> - цртање и моделовање превозних средстава

Оперативни циљеви	Активности	Појмови - садржини	Корелација
<p>— преиспитају поведене непушача саобраћајне културе.</p>	<p>поврата одређеног аутобуса и о мјесту одакле полази (перону)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разгледају унутрашњост и спољашњост аутобуса (натписи, ознаке - знаци) • Напомене сличности и разлике између аутобуса и аутомобила (спољашњи изглед, број путника, удобност, стајалиште ...) • Размишљају о чему све треба водити рачун приликом путовања аутобусом. • Образложе правила понашања у средству јавног саобраћаја. • Закључују шта се све може догодити услед непоштовања правила понашања у саобраћају 		

Активности

- Гост - Возач аутобуса
  - Заједно припремамо питања за возача аутобуса.
- Рад по групама:
  - израда возних карата
  - плакат са записима: БЕЗБИЈЕДНО У АУТОБУСУ
  - Лабиринт АУТОБУС НА АУТОПУТУ (прилог 1)
  - Ребуси и парови ријечи (прилог 2)
  - израда возног реда
  - табела (прилог 3)

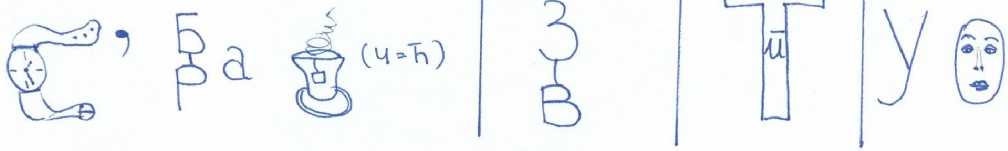
Напомена: Наведене активности наставник ће реализовати на 2 или 3 часа.

Уколико је наставник у могућности да обезбједи возачу аутобусом и појету аутобуској станици, наведене активности се могу реализовати и тим путем.

ПРИЛОЗИ

Прилог 2

- Ручени ребусе:

- Повежи одговарајуће парове речени:

АУТОБУС

ПРУГА

ВОЗ

ДРУМ

АРМОН

ВОДА

БРОД

ВАЗДУХ

Бицикл

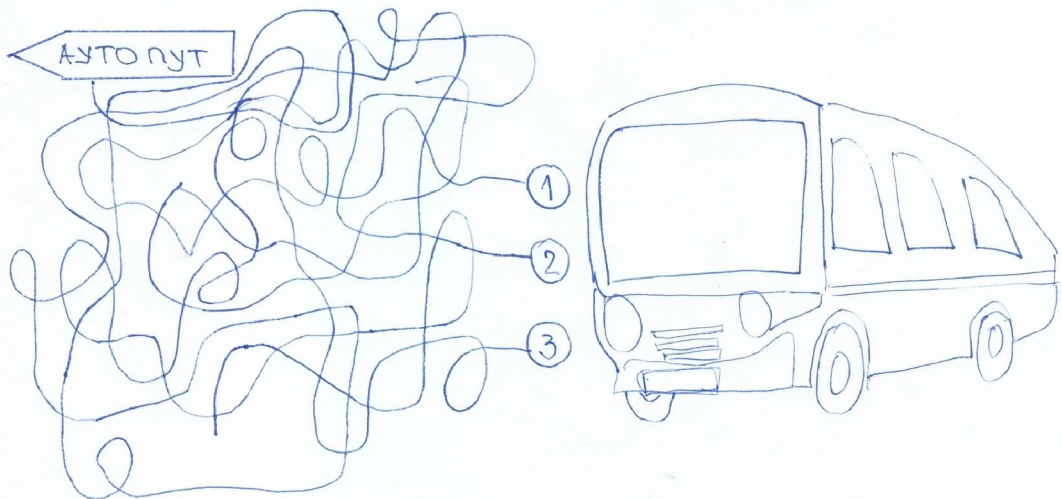
ПИЛОТ

хеликоптер

Бициклиста

Прилог 1

- ЛАВИРИНТ

Помози возачу да изађе на аутопут.

• Попуну ПРАЗНА МЈЕСТА У ТАБЕЛИ

САОБРАЋАЈНО СРЕДСТВО	МЈЕСТО ОДКЛА ПОЛАЗИ	РАДНИЦИ	ШТА РАДЕ
			
	ЖЕЉЕЗНИЦКА СТАНЦИЈА		
			НАПОСЛЈУЈЕ КАРТЕ
		ПИЛОТ	

II

Manca Pezelj Berger, Osnovna škola „Centar“ - Novo Mesto

MJERENJE: Planiranje nastavnog procesa i kriterijumi za provjeravanje i ocjenjivanje znanja pomoću opisnih kriterijuma

Predmet: matematika

Tema: geometrijski oblici i mjerenje

Razred: prvi devetogodišnje osnovne škole

Trajanje: tri časa

STANDARDI ZNANJA (iz programa za matematiku)

1. **Osnovni:** učenik/ca procjenjuje, upoređuje, mjeri i računa sa istoimenim mjernim jedinicama, zapisuje izmjereno pomoću mjernog broja i mjerne jedinice.
2. **Minimalni:** mjeri i izmjereno zapisuje pomoću mjernog broja i mjerne jedinice.

CILJEVI (iz programa za matematiku):

Učenik/ca:

1. imenuje jedinice za mjerenje;
2. procjenjuje, upoređuje, mjeri i zapisuje izmjereno pomoću mjernog broja i jedinice za mjerenje;
3. izvodi računске operacije sa istoimenim mjernim jedinicama;
4. mjeri pomoću standardnih i nestandardnih mjernih jedinica.

METODE RADA	OBLICI RADA	NASTAVNA SREDSTVA
predavanje uz pokazivanje	individualni	matematičke karte
razgovor	frontalni	geometrijski alat
demonstracija		nastvani list sa zadacima

OPERACIONALIZACIJA CILJEVA IZ PREDMETNOG PROGRAMA:

Učenici/e:

- imenuju jedinice za mjerenje,
- mjere dužinu nestandardnim i standardnim jedinicama,
- upoređuju dva predmeta po dužini,
- razvrstavaju predmete po dužini,
- provjeravaju procjene mjerenjem, saznaju šta je mjerna jedinica i šta je mjerni broj,
- zapisuju izmjerenu dužinu pomoću mjernog broja i mjerne jedinice,
- praktično mjere dužinu,
- mjere standardnim i nestandardnim jedinicama,
- pravilno upotrebljavaju mjerne instrumente,
- predlažu postupke za mjerenje,
- ocjenjuju šta je najbliže, šta je dalje a šta najdalje,
- obrazlažu i interpretiraju pomoću histograma,
- traže najadekvatniju mjernu jedinicu za mjerenje dužine,
- računaju sa istoimenim mjernim jedinicama,
- trude se da urade zajedničke ciljeve,
- pravično dijele posao u grupi,
- aktivni/e su u grupnom radu,
- postaju svjesni/e značaja da ovladaju mjerenjima, poznavanjem jedinica za mjerenje i tačnosti mjerenja.

PRIMJER NASTAVNOG PROCESA

Aktivnosti i pitanja za temu koja se obrađuje

- Uporedi dužine/visine različitih predmeta, procijeni njihovu dužinu (u nekim mjernim jedinicama) i dužine (u mjernim jedinicama) uporedi među sobom (upoređivanje, poznavanje).
- Poređaj dužine od najmanje do najveće i obratno (razumijevanje, razvrstavanje).
- Upotrijebi i zapiši odgovarajuće jedinice za mjerenje (indukcija, upotreba).
- Provjeri svoje mjerenje sa mjerenjima svojih školskih drugova/arica i analiziraj moguće greške te utvrdi zašto je do njih došlo (analiza grešaka, analiza).
- Obrazloži svoje mišljenje o najboljem mogućem načinu kako da se izmjeri „obim“ glave (argumentovanje, obrazlaganje).
- Razmisli o čemu sve moramo da vodimo računa prilikom mjerenja (apstrahovanje).
- Kaži svoje mišljenje na koji način je najcjelishodnije izmjeriti visinu tvoga/je druga/rice (analiziranje mogućnosti).
- Odluči se kako ćeš izmjeriti visinu svoga/je druga/rice (odlučivanje).
- Utvrdi šta bi se moglo desiti ako se ne bi vršilo mjerenje standardnim jedinicama (pretpostavljanje, predviđanje).
- Riješi tekstualne zadatke sa jedinicama za mjerenje (rješavanje problema, upotreba).
- Izmjeri dužine različitih predmeta i njihove visine kao i „obim“ glave druga/rice. Budi pažljiv/a prilikom upotrebe mjernih instrumenata (ekperimentalno istraživanje, provjeravanje).
- Sakupi visine svih drugova/rica i napravi histogram (upotreba različitih tehnika sakupljanja podataka i njihova interpretacija).

- Jasno i sa obrazloženjem predstavi rezultate pomoću histograma i uputstva za upotrebu (jasnost izražavanja ideja, efikasnost komunikacije).
- U grupi se svi dogovarajte da biste postigli cilj, zato se međusobno dogovarajte i pomažite u radu (brinuti se za ostvarivanje zajedničkih ciljeva).
- Prethodno zadatke podijelite tako da će neko da planira a drugi da izvrše. Odredite izvršioce - ulogu može svako da izabere uzimajući u obzir svoja interesovanja (efikasna upotreba međusobnih vještina).
- Predstavi svoj rad drugu/arici iz grupe. Povjeri mu/joj takođe svoje iskustvo. Može se tražiti od druga/rice pomoć (doprinos za rad grupe, preuzimanje uloga).
- Pri mjerenju moraš da budeš veoma tačan/na. Ocijeni svoj rad. Prati svoj napredak, zato pogledaj u svesku da li si napredovao/la od početka izučavanja teme. Postani svjestan/na važnosti vladanja mjerenjem i tačnosti mjerenja; poznavanja i upotrebe jedinica za mjerenje u životu (samoregulacija, kritičko razmišljanje).
- Sastavi odgovarajuću „priču“ o dobijenim podacima (kreativno razmišljanje).

NAPOMENA: Sve predstavljene aktivnosti i zadaci, kao i pitanja, mogu da budu i zadaci za tekuće praćenje i provjeravanje znanja (za koje ne dajemo ocjene već pomoću kojega dobijamo informacije o toku procesa, tj. o tome kako učenici/e upotrebljavaju saznajne postupke i izgrađuju znanje).

OPISNI KRITERIJUMI I OPISI ZA KONAČNO PROVJERAVANJE ZNANJA (isti kriterijumi su i za ocjenjivanje)

Opisni kriterijumi	A	B	C	D
Mjerenje i računanje sa istoimenim jedinicama.	Procjenjuje, mjeri i računa te upoređuje. Rezultate mjerenja upoređuje s rezultatima prilikom procjenjivanja.	Procjenjuje i mjeri te izmjereno zapisuje i računa sa istoimenim mjernim jedinicama i mjernim brojevima.	Mjeri i mjerenja zapisuje i računa sa mjernim brojem i mjernom jedinicom.	Mjeri i mjerenje zapisuje pomoću mjernog broja i mjerne jedinice.

III

PRIPREMA za likovno vaspitanje

Nastavnik: Metka Miljavec

Odjeljenje: 3.a

Vrijeme realizacije: 3 časa

Likovni zadatak: Opažanje, analiza, interpretacija djela likovnog umjetnika u okviru projekta UMJETNOST VIĐENA DJEČIJIM OČIMA I UZ POMOĆ RAČUNARA

Likovni stvaralac: Paola Rego, Portugalija

Ciljevi

Opšti ciljevi:

- učenici/e razvijaju pozitivan odnos prema likovnom stvaralaštvu, nacionalnoj i opštečovječanskoj kulturnoj baštini,
- učenici/e razvijaju kriterijume za kritičko vrednovanje sopstvenih radova, radova svojih vršnjaka, kao i radova likovnih umjetnika,
- učenici/e razvijaju moć opažanja, mogućnost likovnog predstavljanja, likovno mišljenje, pamćenje i sjećanje,

- učenici/e se upoznaju sa razlikama svijeta koji opažaju i onog koji je predstavljen u likovnom djelu,
- putem likovnih djela bogate svoje emocionalne, socijalne i estetske kvalitete.

Operativni ciljevi:

- putem opažanja i objašnjavanja učenici/e analiziraju likovno djelo i vrše njegovu interpretaciju,
- na osnovu vlastitog emocionalnog doživljaja i saznanja autorovog načina izražavanja rade grafiku na računaru u grafičkom programu.

Metode: objašnjavanje, razgovor, demonstracija, metoda praktičnih radova

Oblici rada: frontalni, individualni i rad u parovima.

Nastavna sredstva: računar, projektor, Internet, grafički program Slikar.

Struktura rada na časovima

Motivacija

Sa učenicima/ama se vodi razgovor o narednom radu u okviru projekta. Razgovaramo da neku državu ili narod mogu da predstavljaju i kulturni stvaraoci: muzičari, književnici, slikari.

Kratko predstavljam Paolu Rego, putem projektor prikazujem njeno likovno stvaralaštvo i govorim učenicima/ama koji je njihov zadatak. Sa učenicima/ama analiziramo sliku:

- preovlađujuće boje,
- raspored figura na slikarskoj površini,
- pozadina,
- kontura,
- atmosfera na slici,
- neuobičajenosti na slici.

Učenike/ce pozivam da interpretiraju sliku.

Realizacija

U odnosu na različite interpretacije učenici/e samostalno na računaru izrađuju grafiku pri čemu polaze od vlastitog emocionalnog doživljaja i shvatanja likovnog izraza Paole Rego. Na kraju sačuvamo grafike za štampu i objavljujemo ih na Internetu.

Zaključak

Vrednujemo radove u odnosu na:

- boje,
- raspored figura,
- ličnu interpretaciju,
- atmosferu na grafici.

Ostale aktivnosti

Djeca pišu šta misle o likovnom djelu, potpunije predstavljaju Paolu Rego i njeno djelo, slušaju portugalsku muziku.

Na predviđenom mjestu učenici/e postavljaju tekstove koji predstavljaju umjetnicu i njeno likovno djelo na osnovu kojeg su na računaru napravili grafike, kao i svoje radove.

1. 3. GODIŠNJE PLANIRANJE I PRIPREMANJE NASTAVNIKA/CA³

U cilju usaglašavanja mišljenja oko nastavnikovog/icinog godišnjeg i mjesečnog planiranja, kao i pripremanja za nastavu, Zavod za školstvo je u 2005. godini oformio komisiju koja je dala sljedeće preporuke a Zavod ih usvojio:

- a) Neophodno je da svaki/a nastavnik/ca uradi **godišnji raspored** gradiva (godišnji plan rada) i da ima pripreme za neposredno izvođenje nastave. Ovo ne znači da škola, aktiv nastavnika/ca ili sam/a nastavnik/ca ne može da odluči da je potrebno da se rade i drugi oblici planiranja rada kao što su mjesečno, tematsko i sl.
- b) **Godišnji plan rada treba da sadrži (kao minimum): podatke o tome ko je uradio plan rada, za koji predmet, za koji razred i datum sjednice aktiva na kojoj je plan usvojen; teme sa fondom časova; ciljeve raspoređene po mjesecima i fondom časova za realizaciju (nekada se fond časova odnosi na jedan cilj a nekada na više ciljeva jer se u praksi može desiti da se dva ili više ciljeva realizuju tokom istog vremenskog perioda); poslije svakog mjeseca ili teme (nastavnik/ca sam/a odlučuje) treba da stoji rubrika: osvrt na realizaciju.** Nastavnik/ca može da planira realizaciju gradiva preko nastavnih jedinica, ali u tom slučaju mora se jasno vidjeti za svaku nastavnu jedinicu koji se ciljevi njome realizuju (ciljevi moraju biti kompatibilni sa ciljevima iz predmetnog programa što znači da su ili identični ciljevima iz predmetnog programa ili su operacionalizovani ciljevi iz predmetnog programa). Ako nastavnici/e smatraju da treba da uvedu ciljeve mimo predmetnog programa (za 4 sedmice koje su ostale školi i lokalnoj zajednici da planiraju), onda se ti ciljevi moraju posebno istaknuti u godišnjem planu rada.
Zbog specifičnosti nastave (a što je uslovljeno uzrastom djeteta) **u razrednoj nastavi (prvih pet razreda devetogodišnje osnovne škole) potrebno je raditi jedan godišnji plan rada u kojem su po mjesecima raspoređeni ciljevi iz svih predmeta koje realizuje odjeljski starješina, tj. nastavnik/ca razredne nastave, sa predviđenim fondom časova za njihovu realizaciju.** Ako postoji potreba ciljeve treba operacionalizovati.
- c) **Tekuća priprema za nastavu treba da sadrži (kao minimum): podatke o tome ko ju je radio, za koji predmet i koji razred, za koji vremenski period (jedan ili više časova), koji se ciljevi realizuju, koje su aktivnosti djece i osvrt na realizaciju.**

Smatramo da nastavnici/e moraju imati slobodu da svoje planiranje, uvažavajući ove preporuke, sami/e osmisle i nadgrade onim što se njima čini potrebnim kako bi proces planiranja i pripremanja njima bio najsvrsishodniji.

Kada je u pitanju zapisivanje u dnevnik o tome šta se radi na času, moguća su dva pristupa: ili zapisivati operacionalizovane ciljeve iz predmetnog programa (izvedene sitnije ciljeve iz jednog krupnijeg cilja) ili (ako nastavnik/ca ima godišnji plan rada urađen preko lekcija i pripremu u kojoj se navodi naziv lekcije) zapisivati lekcije.

U prva tri razreda osnovne škole jedan čas nedeljno je predviđen za nadgledano učenje. Ovaj čas se evidentira u dnevniku a upisuju se oni ciljevi ili lekcije koji se rade na njemu. Tokom ovog časa nastavnik/ca može da radi sa učenicima/ama gradivo jednog predmeta ali i gradivo više predmeta, zavisno od toga šta želi da postigne. Na primjer, ako želi da postigne kod jedne grupe učenik/ca da ovladaju određenim gradivom iz prirode i društva oni će raditi neke zadatke iz tog predmeta, dok će, možda, druga grupa učenika/ca raditi zadatke iz matematike jer im je to potrebno.

---

³ Cilj tekstova 1.3, 1.4, 1.5, 1.6 i 1.7 je da nastavnicima/ama pomognu u radu.

1. 4. REALIZACIJA NASTAVE PO NOVIM OBRAZOVNIM PROGRAMIMA (DO 20% SADRŽAJA)

Osnovama za obnovu nastavnih planova i programa i za osnovnu školu i za gimnaziju predviđeno je da se u redovnim predmetnim programima ostavi određeni dio vremena koji će gradivom popuniti škola u saradnji sa lokalnom zajednicom (treba imati u vidu da naše lokalne zajednice možda nijesu osposobljene za ovakvo nešto ili da ih škole i ne konsultuju pa škole same popunjavaju taj dio programa).

Kada je u pitanju gimnazija nije bliže precizirano koliki fond časova treba prepustiti školi i lokalnoj zajednici pa se u predmetnim programima nalazi različit procenat tog vremena.

U **Osnovama za obnovu nastavnih planova i programa za osnovnu školu** predviđeno je da se od 36 radnih sedmica (33 za IX razred) dvije sedmice ostave školi za organizovanje kulturnih manifestacija (Dan škole i sl.), sportskih manifestacija (kros i sl.), izleta (koji mogu biti planirani na nivou škole ili na nivou odjeljenja), školu u prirodi, polumatursku ekskurziju. Ova preporuka je ispoštovana što se može vidjeti iz Plana za devetogodišnju osnovnu školu. Dalje je predviđeno da se fond časova od četiri sedmice ne odredi centralno, tj. da ga ne planiraju predmetne komisije već da sama škola sa lokalnom zajednicom osmisli gradivo za taj fond časova. Ovi časovi mogu biti raspoređeni ili na već planirano gradivo ili se mogu definisati novi ciljevi koji su od značaja za lokalnu sredinu a nijesu predviđeni centralno određenim programom. Na primjer, iz maternjeg jezika se u starijim razredima može izučavati pisac iz tog kraja ili iz biologije biljke koje su zastupljene u određenom području. Znači, kad nastavnik/ca planira na godišnjem nivou, on/a planira za 34 sedmice, a za IX razred planira za 31 sedmicu.

Ako nastavnik/ca (u osnovnoj školi ili gimnaziji) u godišnjem planu ima ciljeva koji nijesu centralno planirani, on/a te ciljeve treba jasno da označi (npr. crvenom bojom). Ovi ciljevi moraju biti prihvaćeni od strane aktiva, a poželjno bi bilo i da budu verifikovani na Nastavničkom vijeću.

1. 5. ORGANIZOVANJE FAKULTATIVNE NASTAVE PO NOVIM PROGRAMIMA

Po novom nastavnom planu (obrazovnom programu) za osnovne škole predviđena su po **DVA** časa sedmično za fakultativnu nastavu u SVAKOM razredu devetogodišnje osnovne škole. U gimnazijama TAKVA mogućnost NE POSTOJI. Ne treba miješati OBAVEZNE IZBORNE SADRŽAJE sa fakultativnom nastavom.

Fakultativna nastava je obavezna za sve učenike/ce koji/e se za nju opredijele tokom te školske godine. Učenik/ca može da, od sljedeće školske godine, ne pohađa časove fakultativne nastave. Ova nastava se ocjenjuje, a ocjene se upisuju u dnevnik, svjedočanstvo i upisnicu, ali ne utiču na opšti uspjeh učenika/ce.

Fond časova za fakultativnu nastavu računa se u normu nastavnika/ce.

Za izvođenje fakultativne nastave je potrebno da postoji **predmetni program** odobren od *Savjeta za opšte obrazovanje*, prateći **udžbenici** ili didaktička literatura, **kvalifikovan** nastavni kadar. Međutim, u ovoj fazi reforme, školama **se preporučuje**:

PRVI CIKLUS

U prva **tri** razreda ponuditi djeci ENGLESKI JEZIK zato što postoji urađen i odobren predmetni program, program obuke za nastavnike/ce i odobren udžbenik.

DRUGI CIKLUS

Škole koje po prvi put realizuju administrativni prelazak iz 4. u 6. razred reformisane škole:

Ponuditi izučavanje DRUGOG STRANOG JEZIKA (Zavod je napravio *Uputstvo za izvođenje nastave*) ili ŠAH (program koji je odobren od Savjeta za opšte obrazovanje).

Prednost ovakvog pristupa se ogleda u tome što škole na taj način anticipiraju broj djece koja će od TREĆEG CIKLUSA izučavati drugi strani jezik, vode računa o sopstvenom kadru, a za ŠAH imaju program po kome se radi.

TREĆI CIKLUS

Preporučujemo da se učenicima/ama, u perspektivi, nudi izučavanje trećeg stranog jezika (ova mogućnost će biti daleko interesantnija kada se steknu uslovi da učenici/e u kontinuitetu od 4. razreda imaju organizovanu fakultativnu nastavu iz stranih jezika) ili nekih specifičnih programa koji odgovaraju potrebama učenika/ca za daljim produblivanjem znanja.

Na čemu bi trebalo dalje raditi?

Pristupiti kontinuiranoj i planskoj izradi predmetnih programa za fakultativnu nastavu. Podsticati škole da iniciraju izradu takvih programa.

Podsticati nastavnike/ce da, u nedostatku urađenih programa, SAMI/E naprave plan rada ili okvirni program za oblast iz njihove kompetencije, a koji bi, za prvo vrijeme, omogućili sistematičan i ozbiljan pristup u organizovanju nastave.

1. 6. OBAVEZNI IZBORNI PREDMETI⁴

Novim nastavnim planom za opštu gimnaziju nijesu predviđeni smjerovi. Međutim, učenik/ca izborom odgovarajućih izbornih predmeta, učestvuje u kreiranju jednog dijela svog obrazovanja.

U 1. i 2. razredu gimnazije učenik/ca ima po tri časa obaveznih izbornih predmeta sedmično, u 3. razredu šest časova, a u 4. razredu osam časova sedmično.

Izborni predmeti predstavljaju novinu u odnosu na dosadašnji koncept osnovne škole. Učenicima/ama je, na taj način, omogućeno da sami/e odaberu određeni broj predmeta kroz koje će na najbolji način moći da ispolje svoju kreativnost i zadovolje svoja interesovanja. To svoje pravo učenici/e ostvaruju u III ciklusu osnovne škole, odnosno u 7, 8. i 9. razredu. Ocjene iz obaveznih izbornih predmeta vrednuju se na isti način kao i ocjene iz obaveznih predmeta. Biranjem izbornih predmeta učenici/e moraju ispuniti obavezan fond od ukupno 5 časova sedmično.

---

⁴ Detaljnije o izbornim predmetima možete naći u publikacijama Zavoda za školstvo pod nazivom *Obavezni izborni predmeti u opštoj gimnaziji* i *Obavezni izborni predmeti u osnovnoj školi*.

1. 7. OBAVEZNI IZBORNI SADRŽAJI

Prema usvojenom Nastavnom planu opšte gimnazije, pored obaveznih izbornih predmeta predviđeni su i **OBAVEZNI IZBORNI SADRŽAJI**. Obavezni izborni sadržaji imaju položaj i funkciju koja ih ne može u potpunosti poistovjetiti sa nekadašnjim „slobodnim/vannastavnim aktivnostima“ u školama. Sastavni su dio opšteg javno važećeg obrazovnog programa za opštu gimnaziju, odnosno u potpunosti komplementarni sa ciljevima i zadacima gimnazijskog obrazovanja.

Kako je izmjenom koncepta gimnazije akcenat stavljen na obavezne izborne predmete, tako i njima komplementarni obavezni izborni sadržaji **naglašavaju izbornost i obaveznost, kako za nastavnike/ce tako i za učenike/ce.**

Obavezni izborni sadržaji su **dio godišnjeg programa rada škole**, što znači da se planiraju na početku školske godine, za čitavu školsku godinu. Vrijeme koje nastavnik/ca provodi u ovim aktivnostima **ne ulazi u njegovu/njenu sedmičnu normu.**

Kao što je poznato, u članu 56 Zakona o gimnaziji (2002) regulisano je radno vrijeme nastavnika/ce i navedeno da su nastavnici/e: „... **dužni da, pored norme časova ... ostvare još dva časa neposrednog rada sa učenicima/ama...**“.

Obavezne izborne sadržaje ne treba poistovjeđivati ili koristiti za organizovanje dodatne i dopunske nastave. Naime, funkcija obaveznih izbornih sadržaja je, mnogo više, da maksimalno podrži veće i strukturisanije učešće učenika/ca, roditelja i lokalne zajednice u životu škole, da podrži učenike/ce da strukturirano i kreativno koriste slobodno vrijeme, da doprinosi izgradnji pozitivne klime među svim učesnicima/ama u vaspitno-obrazovnom procesu, da unapređuje kulturu škole i njenu reputaciju u sredini, dakle – da u potpunosti podržava ostvarivanje ciljeva i zadataka gimnazijskog obrazovanja.

Zato, način osmišljavanja, organizacije i realizacije obaveznih izbornih sadržaja nudi mogućnosti kreativnog i fleksibilnog pristupa, u okviru obaveznih 70 časova godišnje (za učenike/ce 1, 2. i 3. razreda), odnosno 30 (za učenike/ce 4. razreda).

Forma „1+1“, navedena u planu, omogućava da se prvih 35 časova realizuje u samoj školi, a da se drugih 35 realizuju u saradnji sa lokalnom zajednicom. Time je omogućeno da se obavezni izborni sadržaji realizuju na „kumulativan“ način, npr. vikendom, nakon obaveznih časova, u toku raspusta i slično. Očigledno je da nema svrhe svrstavati ove aktivnosti u raspored obaveznih časova. Zato i **nijesu sastavni dio rasporeda časova i ne ocjenjuju se.**

Takođe, jasno je da se vrijeme nastavnika/ce provedeno u ovim aktivnostima ne može računati kao dio njegove/njene sedmične norme časova. Svaki/a nastavnik/ca, u sklopu četrdesetočasovne radne nedjelje, ima obavezu da realizuje obavezne izborne sadržaje sa učenicima/ama.

Cilj je da kvalitet, prilagođenost učeničkim potrebama i sklonostima i raznovrsnost, stalno jačaju motivisanost učenika/ca da se uključuju u njih. Time se postepeno postiže promjena ukupnog školskog ambijenta i škola postaje mjesto gdje se zadovoljavaju i specifična interesovanja učenika/ca. Učenik/ca, nastavnik/ca, roditelj, škola i sredina se bliskije povezuju, razvijaju saradnju, što je u funkciji ostvarenja reformskih ciljeva.

Šta mogu biti **obavezni izborni sadržaji**:

- raspon aktivnosti je veoma širok, ali je neophodno pažljivo praviti strukturu obaveznih izbornih sadržaja i prilagoditi ih interesovanjima i potrebama učenika/ca, sa jedne strane, i preferencijama nastavnika/ca, sa druge,
- planiranje i realizacija obaveznih izbornih sadržaja značajno je i za rad stručnih aktiva, koji ih mogu planirati iz svojih oblasti, istovremeno snažeći rad stručnih aktiva,
- način na koji škola indentifikuje i odlučuje o izboru i planiranju mogućih obaveznih izbornih sadržaja zahtijeva pažljivo identifikovanje potreba učenika/ca, procjenu kapaciteta i zajedničko odlučivanje nastavnika/ca, učenika/ca i roditelja, čime se jača i osjećanje odgovornosti u realizaciji i postizanju rezultata, ali i osjećanje pripadanja i „vlasništva“ svih uključenih strana.

Orijentacije radi, navodimo samo pojedine aktivnosti koje mogu biti osnov za koncipiranje obaveznih izbornih sadržaja:

- istraživački radovi (učenički projekti) iz različitih oblasti i njihove prezentacije;
- izložbe (fotografija, likovnih radova,...);
- dramski studio, teatar, školska radio stanica;
- modni dizajn, revije i animacije modnih revija;
- školska muzička grupa, koncerti i zabave na nivou škola i lokalne zajednice;
- predlozi za bolja arhitektonska rješenja;
- ekološke radionice;
- upoznavanje, istraživanje i/ili prezentacija kulturno istorijskih znamenitosti;
- sportske sktivnosti, folklor, ples;
- humatinarni i volonterski rad (sa starim osobama, djecom i mladima sa posebnim potrebama i sl.);
- informatička radionica;
- omladinski parlament;
- debatni klubovi;
- izleti i ekskurzije sa precizno osmišljenim zadacima i prezentacijom istih;
- saradnja sa NVO, drugim školama i uključivanje u programe istih;
- organizacija književnih večeri, gostovanja različitih predavača.

Nastavnik/ca je moderator/ka ovih aktivnosti – on/a pomaže učenicima/ama da osmisle, planiraju i realizuju ove aktivnosti, uz stalno podsticanje njihove što veće inicijativnosti i kreativnosti. Roditelji mogu biti njihovi aktivni partneri, koji će predlagati i učestvovati u realizaciji obaveznih izbornih sadržaja.

Dakle, kvalitetno osmišljeni obavezni izborni sadržaji, osim navedenog, obavezno uključuju dostupnost rezultata (prezentovanje) različitim publikama ili korisnicima i u školi i u lokalnoj zajednici.

2. OCJENJIVANJE⁵

Ocjenjivanjem se utvrđuje u kojem se stepenu ostvaruju društveno verifikovani i normativno postavljeni programski ciljevi i zadaci. Ono pomaže nastavnicima/ama da stalno drže u fokusu ciljeve nastave i ishode učenja i postignuća učenika/ca kao jedine relevantne pokazatelje njihove realizacije. Dakle, ocjenjivanje utiče na artikulaciju nastavnog procesa a time i na proces učenja. Zato, kada planiramo ocjenjivanje, moramo stalno razmišljati koliko će ono biti korisno za nastavu i učenje. To razmišljanje mora biti veoma prisutno u svakoj fazi - u praćenju nastave, registrovanju podataka, saopštavanju informacija i vrednovanju kvaliteta nastave i učenja. Ocjenjivanje tokom školske godine (formativno ocjenjivanje) u prvom redu ima značaj informisanja učenika/ce o efektu uloženog rada i na tim informacijama utemeljenih uputstava kako da unaprijedi svoj način rada i učenja. Analitičko ocjenjivanje daje kompletniju informaciju i roditelju i nastavniku/ci i učeniku/ci.

U našim školama, naročito u prvom razredu razvijen je „kult petica“. Nijedna ocjena osim petice ne vrednuje se u okruženju. Odatle proističe status učenika/ce i u školi i u porodici. Polaskom u školu učenik/ca očekuje da bude ocjenjivan/a i u ocjenama vidi potvrdu svojih sposobnosti i drugih važnih osobina. Ocjene mogu biti glavno ili bar pomoćno sredstvo kojim učenik/ca kontroliše neke vidove ponašanja svog socijalnog okruženja. Odnos između džeparca i ocjene, poklona i ocjena, samo su neki od primjera porodične trgovine ocjenama. U školi nagrada za visoke ocjene može biti u vidu neformalnog „kredita“ kojim se učenik/ca lako iskupljuje u situacijama u kojima se ne ponaša kako treba ili u kojima ne postiže uspjeh.

Šta je premet ocjenjivanja?

U prvi mah se čini da je odgovor unaprijed poznat i sasvim jednostavan: predmet ocjenjivanja su znanja, umjenja i vještine koje je učenik/ca trebalo da usvoji u toku savladanog nastavnog (obrazovnog) programa. Evidentno je da nastavnik/ca ocjenjuje ono što lično smatra važnim, godinama koristeći iste postupke. Afiniteti nastavnika/ca prema pojedinim predmetima, ili pojedinim područjima unutar predmeta odražavaju se na njihovu ocjenu. Isto tako se i tuđa ocjena tumači na taj način što se u njoj vide oni elementi koji se više cijene.

Učenici/e najprije i najbolje upoznaju navike i postupke nastavnika/ce, uče gotovo samo ono gradivo i one činjenice koje nastavnik/ca posebno uvažava pri ocjenjivanju. Problemi se uvećavaju ako ovome dodamo i druge negativne pojave u procesu ocjenjivanja učeničkih znanja. Dva/dvije nastavnika/ce istog predmeta mogu da postave jedno drugome pitanje: šta je to što svaki/a od njih zaista ocjenjuje kod svojih učenika/ca. U praksi se zapažaju dva pristupa. Prema jednom, ocjenjivanje bi trebalo uvijek da se bavi samo konkretnim/om učenikom/com – postignućem koje je učenik/ca ostvario/la u situaciji ispitivanja. Ako je dao/la kvalitetan odgovor, uspješno riješio/la postavljene zadatke, korektno izveo/la određenu aktivnosti i sl., treba mu/joj dati odgovarajuću ocjenu. Prema drugom pristupu, pored ispoljenog učinka, ocjenjivanje bi trebalo da „obuhvati“ neke druge stvari, kao što su zalaganje, zainteresovanost, pažljivost, radne navike i ukupna kooperativnost učenika/ce. Time se u ocjenjivanje, pored „obrazovne“, unosi i „vaspitna“ dimenzija.

---

⁵ Zorica Minić, Vaspitanje i obrazovanje br. 4 2004. str. 134-147

Funkcije ocjenjivanja iz ugla učenika/ca

Priroda i značaj školskog ocjenjivanja najpotpunije se ogledaju u njegovim pedagoškim, psihološkim i socijalnim funkcijama. Tri osnovne pedagoške funkcije školskog ocjenjivanja su: informativna, evaluativna i instruktivna. Ukoliko su one dobro postavljene, ocjenjivanje dobija još dvije funkcije, koje su tijesno vezane sa kvalitetom i dometom obrazovnih i razvojnih postignuća, a po svom sadržaju su uglavnom psihološke - to su motivaciona i razvojna funkcija ocjenjivanja.

Informativna funkcija. Zadatak ocjenjivanja je da učeniku/ci i nastavniku/ci pruži valjane, pouzdane i objektivne informacije o savladavanju obrazovnog programa i efikasna kontrola nad tokom i efektima obrazovnog procesa.

Često se dovodi u sumnju informativna uloga ocjena. Ocjene se smatraju nepouzdanim, proizvoljnim, pristrasnim, zavisnim od toga ko ih je dao i kome su date. Učenici/e najčešće dovode u pitanje objektivnost ocjenjivanja. U očima učenika/ca ocjene su sredstvo kojim nastavnik/ca može da unaprijedi ili pogorša njegov/njen položaj u školi, porodici i krugu vršnjaka. Ocjenjivanje okružuju mnoga nepisana pravila, različiti običaji, rituali i sl. Roditelji smatraju da se od učenika/ce traži previše ili da je ocjenjivanje pretjerano strogo. Nastavnici/e u prvi plan ističu nedostatak vremena za valjano ocjenjivanje učenika/ca. Stručni saradnici ukazuju na jednostranost, nesistematičnost i nepouzdanost uobičajenih načina ocjenjivanja.

Evaluativna funkcija. Ocjene pokazuju kako ostvareni obrazovni rezultati stoje u odnosu na zadati standard ili utvrđeni kriterijum. „U ocjenjivanju učenika/ca obično se koriste tri vrste standarda: autonomni („takmičenje sa samim sobom“), interpersonalni (takmičenje sa drugima) i objektivni ili objektizovani (takmičenje sa zahtjevima koje postavlja zadatak).“ (Havelka, 2000.)

Autonomni standard. Upoređivanje sadašnjeg postignuća učenika/ce sa njegovim/njenim prethodnim postignućem. Takva evaluacija je veoma konstruktivna i podsticajna za učenika/cu.

Interpersonalni standard. Kriterijum uspjeha je mjesto koje učenik/ca zauzima u odnosu na ostale učenike/ce. Vrijednost ovakve evaluacije je ograničena. Zauzeti rang zavisi od mnogo faktora, sastava odjeljenja, konkurencije... Pažnja učenika/ce se usmjerava na upoređivanje sa drugima a ne na ciljeve učenja. Rivalitet se jako potencira, što kvari međusobne odnose i podiže tenzije.

Objektivni standard. Kriterijum uspjeha je poređenje postignuća svakog/svake učenika/ce sa unaprijed postavljenim i očekivanim ishodom koji je objektivno mjerljiv. Informativna vrijednost takve evaluacije je veoma visoka, konstruktivna i podsticajna za dalje učenje. Evaluativna funkcija ocjenjivanja – nastavnik/ca analizom i vrednovanjem raspoloživih podataka dolazi do opšteg suda o uspjehu učenika/ce u odnosu na kriterijume koji su definisani očekivanim ishodom. Taj opšti sud pokazuje gdje se učenik/ca nalazi na svima poznatoj, propisanoj i unaprijed precizno definisanoj skali ocjena koje su mjera njegovog/njenog uspjeha.

Motivaciona i razvojna funkcija

Stalni neuspjeh je veoma kritičan koliko za odnos učenika/ce prema školi i obrazovanju uopšte, toliko i za razvoj njegove ličnosti. Učenik/ca koji/a mora da se pomiri sa slabim ocjenama ne mora i ne može da se pomiri sa značenjem koje tim ocjenama pridaje nastavnik/ca. On/a se od negativnih implikacija slabih ocjena brani ravnodušnošću,

poricanjem njihovog značaja, okretanjem nekim aktivnostima koje su daleko od škole i školskog ocjenjivanja. Često to bude definitivni raskid sa školom i učenjem. Neuspješni/e učenici/e su uvijek heterogena grupa u pogledu sposobnosti, motivacije, radnih navika, ponašanja, očekivanja od škole... Ukoliko povjeruje da su razlozi slabog uspjeha u njegovim/njenim sposobnostima i ličnosti, učenik/ca se može suočiti ili sa osjećanjem bespomoćnosti (diže ruke od svega i postaje sve pasivniji/a) ili sa jakom potrebom da zaštiti svoje samopoštovanje (afirmaciju traži izvan škole ili u aktivnom suprotstavljanju zahtjevima škole i normama školskog ponašanja). Stalni uspjeh takođe nije idealna okolnost za razvoj ličnosti, jer se često radi ili o prelakim zahtjevima neprimjerenim sposobnostima učenika/ce ili o neadekvatnom ocjenjivanju. Instruktivna ili razvojna funkcija odnosi se na ono što nastavnik/ca predlaže učeniku/ci ili zajedno sa njim/njom definiše kao sljedeći korak u učenju. To je podrška koju nastavnik/ca daje učeniku/ci, njegovim/njenim potencijalima za učenje i napredovanje. Učenje će imati razvojnu funkciju samo ako se stalno pomjera prema „zoni narednog razvitka“, odnosno ako se učenik/ca povremeno suočava sa zahtjevima na koje ne može sam/a i odmah efikasno da odgovori. Motivaciona funkcija ocjenjivanja ogleda se u postupcima i komentarima nastavnika/ce kojim se podiže samopouzdanje i zainteresovanost učenika/ce. Motivacionu funkciju ocjenjivanja nastavnici/e ostvaruju kroz povezivanje informativne i instruktivne funkcije. Informacije koje se daju učenicima/ama prvenstveno su fokusirane na dobre i jače strane njegovog/njenog rada, a instrukcije su usaglašene sa nivoom znanja i sposobnosti učenika/ce.

Funkcije ocjenjivanja u odnosu na nastavu

Efekte profesionalno vođenog školskog ocjenjivanja ogledaju se najprije u unapređivanju nastave i učenja, zatim u stavovima učenika/ce prema školi i nastavnicima/ama, motivaciji učenika/ce za učenje i angažovanje u nastavi i izvan nastave, kao i u statusu učenika/ce u porodici, školi, krugu vršnjaka.

Informativna - podaci o uspjehu koji su postigli/e učenici/e su najrealniji podaci o uspjehu nastavnika/ce, o valjanosti njegovog/njenog planiranja, organizovanja i vođenja nastave.

Analitičko evaluativna funkcija ocjenjivanja - povezivanje aktivnosti usmjerenih na sadržaje sa kriterijumima za procjenjivanje uspješnosti realizacije i kvalitetom ishoda.

Korektivno inovativna funkcija ocjenjivanja ogleda se u akcionom planu koji nastavnik/ca zajedno sa učenicima/ama, drugim nastavnicima/ama i stručnim saradnicima/ama pravi za sljedeći nastavni period. Tim planom treba održati postojeći nivo postignuća i unaprijediti kvalitet nastave.

Ocjenjivanje obezbjeđuje osnovu za unapređivanje kvaliteta i efikasnosti nastave kroz donošenje odluka o mijenjanju i inoviranju organizacije nastave, nastavnih metoda, stepena participacije učenika/ca i načina komuniciranja sa roditeljima.

Opisno ocjenjivanje

Tipično je da se pravi razlika između opisnih i numeričkih ocjena. Ta razlika se često povezuje sa načinom simboličkog prikazivanja ocjena, što dovodi do pogrešnog razumijevanja šta su opisne, a šta numeričke ocjene. Ako se ocjena izražava brojačno, smatra se da su to numeričke ocjene, a ako se umjesto brojeva upisuju slova, da su to opisne ocjene. Brojevi ili slova - to su samo dva različita načina označavanja globalnih ocjena.

Da bi primijenio/la opisno ili analitičko ocjenjivanje, nastavnik/ca mora analizirati programske ciljeve, zadatke i sadržaje koji su predmet ispitivanja i ocjenjivanja, da utvrdi njihove bitne karakteristike i da ih diferencira prema tim karakteristikama, na primjer kao jednostavne i složene, osnovne (neophodne) i specifične (produbljene), manje i više značajne, kao faktografiju i kao opšte principe.

Kako izgleda opisna ocjena? Ono što ocjenu čini opisnom nije njeno iskazivanje riječima, nego njeno izdiferencirano prikazivanje ostvarenog učinka. Tipično je da se opisne ocijene iznose u verbalnoj formi, te se o svakom aspektu učinka daje komentar u vidu jedne ili više konstatacija i/ili pitanja.

Ocjena može biti opisna i onda kada je iskazana numerički. U tom slučaju se daju posebne ocjene za pojedine aspekte učinka. U prvom redu ona treba da vrednuje i istakne učeničke sposobnosti. Afiniteti učenika/ce prema pojedinim predmetima ili područjima unutar predmeta su različiti. To treba da otkrije nastavnik/ca i da istakne opisnom ocjenom. Takvom ocjenom treba da podstakne učenika/cu na veće napore, ističući ono što svaki/a učenik/ca zna.

Formativno nasuprot sumativnom ocjenjivanju

U očima učenika/ce formativno ocjenjivanje se odvija kroz spontan i nenametljiv razgovor sa nastavnikom/com. Nastavnici/e posmatraju rad učenika/ca, zašto rade na način koji su izabrali/e. Podržavaju ih u tome i daju eventualne sugestije. Učenicima/ama je jasno da nastavnici/e prate njihov rad, da se interesuju za napredovanje.

Nastavnici/e procjenjuju kada je najbolji trenutak da rezimiraju zapažanja i podatke o radu učenika/ca, da saopšte učenicima/ama kako vide njihovo napredovanje, i da podrže učenike/ce da i sami/e prepoznaju svoje uspjehe i potrebe za daljim učenjem. Cio taj proces je formativno ocjenjivanje, a ono što nastavnici/e saopšte učenicima/ama "formativna" ili opisna ocjena. Upravo zato što sadrži više informacija o napredovanju i razvoju, formativna ocjena se ne može iskazati jednom riječju ili sintagmom, brojem ili slovom. Pošto sadrži niz iskaza, figurativno rečeno, formativna ocjena je "paket informacija" koje precizno opisuju "prolazni rezultat" koji učenik/ca postiže u određenom periodu procesa učenja. Formativne ocjene su opisne, što znači da analitički prikazuju učenikovo/cino napredovanje u učenju. Navođenjem konkretnih ostvarenih ishoda, koji se u nekom stepenu podudaraju sa očekivanim, i u školskom programu definisanim ishodima, formativne ili opisne ocjene u stvari daju vrlo preciznu i jasno izdiferenciranu sliku uspjeha učenika/ce. Nasuprot njima, sumativne ocjene ne sadrže opis, ali da bi se znalo šta one znače njihove gradacije bi morale biti definisane odgovarajućim opisom ostvarenih ishoda učenja.

Analitičko nasuprot globalnom ocjenjivanju

Opisno ocjenjivanje je uvijek analitičko ocjenjivanje. Da bi došli do opisne ocjene, predmet ocjenjivanja moramo raščlaniti na dijelove. Za svaki taj dio utvrđujemo jedan ili više pokazatelja uspjeha na osnovu kriterijuma šta jeste uspjeh a šta nije.

Opisna ocjena je skup iskaza o postignućima u svakoj od komponenti predmeta ocjenjivanja. Broj i vrsta komponenti predmeta ocjenjivanja strukturiraju opisnu ocjenu. Nasuprot takvom ocjenjivanju ne stoji numeričko nego globalno ocjenjivanje. Globalni sud o uspjehu često se zasniva na opštoj impresiji o radu učenika/ce. U tom slučaju nijesmo do kraja sigurni šta sve stoji iza te ocjene, šta je njen realni sadržaj.

Naš model opisnog ocjenjivanja

Roditelji i škola često vrše prinudu u vidu ocjena, što se može negativno odraziti na psihički razvoj djeteta. Veliki broj prvaka ne zna šta znači koja ocjena. Roditelju, takođe, sumativna ocjena iz predmeta ništa ne govori o postignućima iz pojedinih oblasti. Učenici/e prvog razreda znaju da za peticu iz jezika moraju dobro znati da čitaju i pišu, ali ne i zašto nam je potrebno da znamo čitati i pisati. Opisno ocjenjivanje doprinosi da učenik/ca shvati da čitanje uči radi čitanja i da mu/joj je čitanje potrebno u životu.

Glavne promjene koje definišu okvir u kojem će se razvijati novi pristup ocjenjivanju učenika/ca i vrednovanju kvaliteta nastave su:

- promjena koncepcije školskog programa, u kojoj škole i nastavnici/e dobijaju značajnu ulogu u programiranju i organizovanju nastavnog i školskog rada,
- definisanje očekivanih ishoda nastave i učenja i obrazovnih standarda,
- uspostavljanje cjelovitog sistema vrednovanja.

Proširenje autonomije škole u strukturisanju obrazovnog programa i uvođenje jedinstvenih obrazovnih standarda su krupne i u mnogo čemu radikalne promjene. Svoju legalnu autonomiju škola bi trebalo da koristi za razvijanje kvalitetnog školskog programa, za stvaranje uslova u kojima će svaki/a nastavnik/ca moći da djeluje profesionalno, da samostalno odmjerava svaku svoju odluku i akciju u odnosu na kriterijume kvalitetnog obrazovanja.

Prvi zadatak svake škole je da postane sredina koja podstiče i podržava kvalitetno i efikasno učenje. Svaka škola treba da bude takva za sve učenike/ce.

U definisanju našeg sistema opisnog ocjenjivanja konsultovali smo iskustva iz nekoliko evropskih zemalja (Holandija, Njemačka, Švedska, Austrija, Slovenija), kao i iz SAD-a i Kanade. Sistemi su vrlo različiti. Nekada se na istom mjestu vrednuju osobine ličnosti, stavovi, radne navike i postignuća. Često se tamo nađu i osobine na koje se u školi ne može uticati. Stiče se utisak vrlo prisutnog subjektivizma u formularima (dijete se kvalifikuje kao nezainteresovano – pa ko treba da ga zainteresuje ako ne nastavnik/ca?). To je jedan od velikih problema sa kojima se susrela komisija za opisno ocjenjivanje. Drugi veliki problem je veoma povećana administracija. Zakonsku obavezu predstavlja pisano izvještavanje roditelja četiri puta godišnje. Ako se to pomnoži sa brojem učenika/ca u odjeljenju, pa sa šest predmeta za svakog/u učenika/cu i tome dodaju tehnički uslovi u našim školama (nedostatak računara), onda je jasno koliki je to dodatni napor za učitelja/icu. Zatim je tu manja ili veća sposobnost zapažanja nastavnika/ce i sposobnost za ljepšu formulaciju misli. Nijesu svi/e učitelji/ce savršeni/e u pismenom uobličavanju svojih misli, a moraju se truditi da za svakog/u učenika/cu pronađu nešto specifično, jer svaki/a učenik/ca to i posjeduje, i da formulišu sve to u opisnoj ocjeni. Slovenačko iskustvo je da u takvoj situaciji vrlo brzo zavlada frazeologija. Ovo zahtijeva mnogo više vremena, koje bi se moglo mnogo korisnije upotrijebiti za individualni rad sa učenicima/ama i za nove metode rada. Naravno da treba imati u vidu ličnost u cjelini, ali se ocjenjivati može samo ono što je objektivno mjerljivo. Dakle, opisnu ocjenu shvatamo kao riječima ispisani napredak učenika/ce u odnosu na definisane standarde znanja i deklarisanne operativne ciljeve. Komisija se opredijelila za formulare za dnevnik koji predstavljaju uopštene operativne ciljeve. Uopštavanje je vršeno tamo gdje je bilo moguće više ciljeva spojiti u jedan, a da i dalje bude objektivno provjerljiv. Takav cilj se razvrstava u četiri kategorije po uspješnosti...

3. AMBIJENT U UČIONICI – FIZIČKO OKRUŽENJE I ORGANIZACIJA RADA

U prvom ciklusu devetogodišnje osnovne škole djeca borave u učionicama u kojima je prostor organizovan na poseban način. Mogućnost takve organizacije prostora treba obezbijediti tokom čitavog prvog ciklusa (prvi, drugi i treći razred).

I u drugom i trećem ciklusu, takođe treba obezbijediti prostor koji pruža mogućnost lake primjene različitih oblika rada (individualni, u paru, grupni), organizaciju i realizaciju istraživačkih i drugih projekata, kao i različite vrste aktivnosti, kako bi ciljevi predviđeni obrazovnim programima bili uspješno i na pravi način realizovani. Neke elemente uspješno organizovanog prostora za najmlađe moguće je prenijeti i u starije razrede, samo ih prilagoditi potrebama uzrasta.

Učionice u kojima borave učenici/e od 1. do 3. razreda treba da budu opremljene odgovarajućim namještajem i materijalom (četvrtasti ili okrugli stolovi za kojima djeca sjede u grupama, manje i veće police, strunjače ili tepih, magnetne ili flanel table, čart-tabla, različiti materijali, lijepak, razne vrste papira, karton, makaze, flomasteri, reciklirani materijali koje djeca mogu oblikovati, enciklopedije, dječiji časopisi, knjige...).

Zahtjevi o kojima treba voditi računa prilikom organizacije prostora

Zdravstveni zahtjevi:

- bezopasni materijali (npr. izbjegavati konzerve ili slične predmete kojima se djeca mogu povrijediti);
- odgovarajući namještaj;
- bezbjedan raspored...

Estetski zahtjevi:

- na zidovima treba izložiti reprodukcije i postere koji predstavljaju istinska umjetnička djela, kao i dječije radove, prije nego radove učitelja/ica i drugih odraslih osoba;
- svi prostori, uključujući hodnike, treba da budu dekorisani ovim radovima, ali i cvijećem, jer tako sav prostor odražava opštu atmosferu prihvatanja i topline;
- dječiji radovi izloženi su smisljeno, imaju određeni okvir i potpisani su.

Saznajna stimulacija:

- izloženi predmeti i radovi pomažu djetetu da organizuje svoje dotadašnje iskustvo i da razmišlja o njemu;
- grupni murali podsjećaju djecu na stvari koje su zajedno radili i uradili;
- rezultati dječijih aktivnosti pomažu da se sumira rad na zajedničkoj temi ili projektu;
- plakati i panoi predstavljaju uvod u novu temu ili projekat.

Informisanje:

- izložene su knjige koje mogu proširiti dječije znanje o temi;
- panoi su kreirani tako da potpomognu sticanje znanja o novim konceptima;
- slike i predmeti odabrani su zbog njihove informativne vrijednosti;
- oznake (slikovne i slovne) pomažu djeci i odraslima da se snađu i organizuju u prostoru.

Prostor u kojem se odvija vaspitno-obrazovni proces u kojem dijete ima centralnu ulogu podrazumijeva:

- da nastavnici/e učionicu pretvore u laboratoriju za učenje i organizuju materijale tako da podstaknu djecu da stvaraju, otkrivaju i rješavaju probleme;
- da u takvom prostoru djeca uče da prave izbor i grade sopstveno znanje na osnovu svoga iskustva.

4. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

U novije vrijeme koncepti *djece s posebnim potrebama* i *inkluzivnog obrazovanja* poprimaju šira i drugačija značenja od onih koja su imali u početku. Pod djecom s posebnim potrebama sve više se podrazumijevaju djeca koja imaju bilo kakvu prepreku u pogledu pristupa školi i učenju: poteškoće u fizičkom pristupu školi, jezičke poteškoće, razvojne smetnje, socijalno-emocionalne poremećaje. U skladu sa ovim evoluirala i pojam inkluzivnog obrazovanja i inkluzivne škole. Inkluzivnom školom sada se smatra ona škola koja uspijeva da pruži odgovarajuće uslove svim svojim učenicima/ama, odnosno da se prilagodi individualnim potrebama svojih đaka i tako pruži kvalitetno obrazovanje svima.

Strah nastavnika/ca da zbog neprepoznavanja specifičnih potreba djeteta, odnosno zbog nepoznavanja načina na koji je najbolje odgovoriti tim potrebama, ponekad ima za rezultat negativan stav prema inkluzivnom obrazovanju ili, u najmanju ruku, obeshrabrenost. Međutim, činjenica je da sva djeca mogu učiti i postići uspjeh, samo ne na isti način, ne istom brzinom i ne sa istim rezultatima.

Individualizacija u nastavi postala je opšti princip u novijem pedagoškom pristupu, obrazovnoj politici i školskoj praksi u čitavom svijetu. Fleksibilnost u pogledu sadržaja, metoda i organizacije nastave prihvaćena je kao pravilo u podučavanju uopšte, a osobito u podučavanju djece s bilo kakvim poteškoćama u učenju. **Zakonom o vaspitanju i obrazovanju djece s posebnim potrebama** (Službeni list Republike Crne Gore, 80/2004, član 16, stav 1, 2 i 4) propisan je obavezni individualni obrazovni program za svakog/u učenika/cu sa posebnim potrebama:

„Predškolska ustanova, škola, odnosno posebna ustanova dužna je da, u roku od 30 dana po prijemu djeteta, uz mišljenje Zavoda za školstvo, donese individualni obrazovni program za dijete s posebnim potrebama, u saradnji sa roditeljem. Individualnim obrazovnim programom se određuju: oblici vaspitno-obrazovnog rada za vaspitno-obrazovne oblasti, odnosno predmete; način izvođenja dodatne stručne pomoći; prohodnost između programa, prilagođavanje u organizaciji, provjeri, ocjenjivanju znanja, postignuća i napredovanje djece, kao i raspored časova. Individualni obrazovni program se može, u toku godine, mijenjati, odnosno prilagođavati u skladu s napretkom i razvojem djeteta.“

Individualni obrazovni program pravi multiprofesionalni tim, odnosno stručni tim škole koji čine: nastavnik/ca, pedagog/psiholog, defektolog, direktor/zamjenik direktora (član 16, stav 3):

„Za pripremu, primjenu, praćenje i prilagođavanje programa iz stava 1 ovog člana predškolska ustanova, škola, odnosno posebna ustanova obrazuje stručni tim koji čine nastavnici, stručni saradnici predškolske ustanove, škole ili posebne ustanove, uz učešće roditelja.“

Individualni obrazovni program se donosi na osnovu rješenja komisije za usmjeravanje u programe: redovni program sa dodatnim uslovima i pomagalima, prilagođeni program (čitav ili za pojedine predmete) sa dodatnom stručnom pomoći ili posebni program (član 11). Komisija, takođe, u rješenju daje i mogućnost za prelazak iz jednog programa u drugi. Međutim, ukoliko u rješenju komisije ne postoji ovakav predlog, a nastavnik/ca i ostali članovi multiprofesionalnog tima škole, nakon određenog perioda rada s tim učenicom/com, dođu do uvjerenja da njegovim/njenim potrebama bolje odgovara neki drugi program, može se uputiti predlog organu lokalne uprave za ponovno usmjeravanje djeteta u program ili ustanovu (član 27).

Primjer individualnog obrazovnog programa⁶:

Institucija:

Osnovna škola "..."

Datum: 10. 10. 2006.

INDIVIDUALNI OBRAZOVNI PLAN (IOP)

I Podaci o učeniku/ci:

- 1. Ime i prezime:** S. S.
- 2. Mesto i datum rođenja:** Kotor, 1.06.1999. godine
- 3. Kalendarski uzrast:** 7 ipo godina   školski uzrast: 6 godina
- 4. Razred:** prvi razred reformisane škole
- 5. Preuzeti IOP:**

Preuzeti IOP je formiran 15. 11. 2005. Prilikom polaska u školu preuzet je, razmatran i korišćen bez modifikacija u prva dva mjeseca kako se ne bi narušio kontinuirani rad s djetetom. Preuzeti IOP je formiran od strane stručnog tima vrtića koji je učenica pohađala, a koji sačinjavaju: vaspitač, pedagog, psiholog, fizijatar, audiolog, logoped, direktor i roditelj.

6. Medicinska dokumentacija o učenicu:

Uzrokovana porođajnom traumom kod S. se javila atetoidna cerebralna paraliza tipa hemiatetosis kao zahvaćenost desne strane tijela. Mišićni refleksi su normalni, ali za vrijeme spazma oni se teško izazivaju. Porođajno slaba kontrola glave, nakon primijenjene fizikalne terapije ojačana je, ali ne do maksimuma. Na perkuziju čekićem ponekad dolazi do spazma i sa lijeve strane tijela. Veoma rijetki epileptički napadi (petit mala). Oštećenje sluha.

Patološka anatomija: EEG pokazuje Status marmoratus (veća količina mijelinizovanih vlakana u corpusu striatumu - izgled mermera).

Izvršena hemiopalidektomija u trećoj godini života.

Liječenje: antiepileptici, primjena fizioterapije, radne terapije.

Očekivane teškoće u oblasti motorike desne ruke i noge, facijalnih mišića desne strane i, zbog oštećenja sluha od 20%, očekuju se teškoće u razvoju govora (dislalija).

---

⁶ Svi lični podaci izostavljeni su radi poštovanja privatnosti.

7. **Dijagnoza:** Hemiatetosis, atetoidna cerebralna paraliza desne strane tijela.

8. **Rješenje o usmerenju:**

Uz priloženi raniji IOP prilaže se i rješenje o usmjeranju komisije koja je zaključno sa danom 15.11.2005. predložila polazak u redovan vaspitno-obrazovni program djevojčice S. S.

9. **Napomena:**

Ovo je drugi put da je S.S. išla na evaluaciju sposobnosti za pohađanje redovnog vaspitno-obrazovnog programa. Prvi put joj je odložen polazak u školu za godinu dana, uz preporučeni program koji su u krugu porodice i vrtića za godinu dana s njom trebalo da rade njeni roditelji, fizioterapeut, logoped, audiolog i vaspitač. Djevojčica je pohađala vrtić tri godine.

10. **Procjena stručnih saradnika pri upisu djeteta u školu na početku školske godine:**

I Funkcionalne sposobnosti:

Zdravlje	0	1	2	3	4	5
Govor	0	1	2	3	4	5
Kretanje i gruba motorika	0	1	2	3	4	5
Vid	0	1	2	3	4	5
Sluh	0	1	2	3	4	5
Spretnost ruke desne	0	1	2	3	4	5
Spretnost ruke lijeve	0	1	2	3	4	5
Komunikacija	0	1	2	3	4	5

II Karakteristike učenika/ce:

Radoznalost i inicijativa	0	1	2	3	4	5
Pažnja	0	1	2	3	4	5
Radne obaveze	0	1	2	3	4	5
Samostalnost	0	1	2	3	4	5
Emocionalna kontrola	0	1	2	3	4	5
Efikasnost	0	1	2	3	4	5

III Odnos prema drugoj djeci:

- a) Obostrano prihvatanje.
- b) **Prihvata drugu djecu, ali ne i oni nju.**
- c) Učenici/e je prihvataju, ali ne i ona njih.
- d) Obostrano neprihvatanje.

IV Procjena intelektualnih potencijala:	0	1	2	3	4	5
V Procjena emocionalnog statusa djeteta:	0	1	2	3	4	5
VI Procjena socijalnog statusa:	0	1	2	3	4	5

Napomena:

Procjena urađena u saradnji članova multiprofesionalnih timova vrtića i škole.

11. Pedagoške implikacije dobijenih nalaza – uputstva za rad sa djetetom:

Prema preporuci komisije za procjenu devojčinih sposobnosti i uz pristanak njenih roditelja S. je odložen polazak u školu za godinu dana zbog otežane pokretljivosti i problema sa sluhom i govorom, uz preporučeni program za rad kod kuće i u vrtiću .

Nakon godinu dana, na ponovljenoj procjeni djevojčica je dobila rješenje o usmjerenju u redovan vaspitno-obrazovni program.

Prilikom polaska u školu djevojčica se adaptirala na novu radnu sredinu dosta brzo, međutim problem adaptacije na nove prijatelje u smislu ostvarivanja socijalnih kontakata još uvijek je u fazi razvoja. S. je jako zainteresovana za sadržaje koji se realizuju u nastavi. Sa uspjehom održava pažnju tokom časa, ali je efikasnost kojom verbalno odgovara na zahtjeve programa ocijenjena kao zadovoljavajuća.

S. koristi slušni aparat dva puta sedmično, ali joj je razvoj govora usporen zbog ranijih problema sa sluhom. Ona prihvata drugu djecu, ali ne i ona nju, jer imaju problem sa komunikacijom, pošto je teško razumiju.

S. voli muziku, uživa u crtanju kada koristi vodene boje i kada se služi prstima lijeve ruke. Korišćenje desne ruke je nemoguće. Veoma se dobro snalazi u matematici. Logički sabira i oduzima brojeve samo uz perceptivno poimanje brojeva dok rezultate prikazuje kao rješenja koje prikazuje izdvajajući perlice na računaljki.

Voli da sluša kada joj se čitaju bajke i priče.

Teško se emocionalno savladava kada ne nalazi razumijevanje svojih vršnjaka onda kada im pokušava nešto verbalno objasniti ili tražiti od njih pomoć. Tada zaplače i osami se u kutu radne sobe.

S. ne voli da crta jer je to zamara. Položaj u kojem drži duže olovku izaziva spazam i očuvane lijeve strane devojčicinog tijela, nakon čega je iscrpljena.

Do sada ni jednom nije registrovan Epi napad ni u školi ni u vrtiću.

12. Dodatak ovim informacijama su i pisani izvještaji pedagoga/psihologa/defektologa koji se prilaže ovom IOP-u.

13. Rezultati posmatranja i procenjivanja:

Motivisanost S. je visoka, posebno za matematiku, prirodu i društvo, likovnu i muzičku kulturu. Nešto manje je zainteresovana za maternji jezik, a najmanje za fizičko vaspitanje. Efikasnost i samostalnost djeteta ocijenjena je nisko, a radoznalost, inicijativa i pažnja visoko. Samostalna je u održavanju lične higijene, u obavljanju zadataka koji zahtijevaju određene motoričke radnje neophodna joj je pomoć.

14. Očuvani potencijal djeteta:

Intelekt očuvan u potpunosti. Sposobnost perceptivnog uočavanja je iznad prosjeka. Sposobnost motorike lijeve strane djevojčicinog tijela je očuvana, iako je potrebno insistirati na tome da se djevojčica koja je prirodni dešnjak orijentiše na potpuno korišćenje lijeve strane.

15. Trenutni nivo postignuća djeteta (TNP):

Sa uspjehom rješava matematičke zadatke na perceptivnom nivou. Lijepo crta koristeći se prstima i vodenim bojama, voli da sluša muziku i da pleše. Rado sudjeluje u grupnim zadacima sa svojim drugarima. Samostalna je u održavanju lične higijene.

16. Dugoročni i kratkoročni ciljevi za prvi razred reformisane škole

PREDMET	TNP	STANDARD	NAPOMENA	DUGOROČNI CILJEVI	KRATKOROČNI CILJEVI
MATEMATIKA	S. zna brojeve do 100, oduzima i sabira brojeve do 20.	Nije potrebno prilagođavanje.	Djevojčicine matematičke sposobnosti su iznad prosjeka, na nivou 8-godišnjaka.	I S. do kraja školske godine može rezultate da prikazuje pišući ih na papiru.	<ol style="list-style-type: none"> 1. S. je dio tima koji obavlja zadatke iz matematike, a njihove rezultate prikazuje crtajući ih na papiru uz pomoć vodenih boja. 2. S. dva puta sedmično sama rješava zadatke čije rezultate piše pomoću prsta lijeve ruke u pijesku ili u grizu rasutom po podu. 3. S. tri puta sedmično koristi olovku kojom u prostoru iscrta oblik rješenja zadatka koji je dobila. 4. S. svakoga dana piše rješenja na velikom listu papira.
MATERNJI JEZIK	Govor je u zaostatku u odnosu na ostale sposobnosti - dislalija najvećeg stepena.	Potrebno prilagođavanje. Preuzima se standard za djecu 3-godišnjeg uzrasta.	Devojčica će i kod kuće raditi na razvoju svog govora uz pomoć logopeda koji će preporučiti i program koji će se raditi u školi.	I S. je do kraja školske godine prešla na srednji stepen dislalije.	<ol style="list-style-type: none"> 1. S. svakoga dana uspješno radi vježbe sporog govorenja. 2. S. uspješno izgovara pojedine glasove, uvodeći poseban didaktički materijal i metode preporučene od strane logopeda i uz njegovo prisustvo, tri puta dnevno od po pola sata.
POZNAVANJE PRIRODE I DRUŠTVA	S. jako voli životinje i rado provodi vrijeme sa njima.	Nije potrebno prilagođavanje.		I S. je sa uspjehom savladala program koji je predviđen iz poznavanja prirode i društva.	
MUZIČKO VASPITANJE	Voli da sluša muziku.	Potrebno prilagođavanje. Muzika koja se sluša mora biti pojačana kako bi je devojčica mogla čuti u situacijama kada ne koristi slušni aparat.	Učiće da i sama svira na sintesajzeru.	I S. će naučiti da pjeva jednu pjesmu po sopstvenom izboru.	<ol style="list-style-type: none"> 1. S. svira na sintesajzeru uz pomoć učiteljice. 2. S. prati muziku na sintesajzeru izgovaranjem glasa koji tog dana vježba sa logopedom. 3. Pravilno izgovara riječi koje prate melodiju na sintesajzeru. 4. S. pjeva pjesmu uz muzičku pratnju.
LIKOVNO VASPITANJE	Voli da crta prstima lijeve ruke i vodenim bojama.	Potrebno prilagođavanje. S. će vježbati da se pri crtanju koristi četkicama, voštanim bojama.		I S. dva puta sedmično pri crtanju koristi četkicu i voštane boje u trajanju od 20 minuta.	<ol style="list-style-type: none"> 1. S. crta linije i jednostavnije oblike četkicom i voštanim bojama, uz pomoć učiteljice. 2. S. samostalno crta linije i jednostavnije oblike četkicom i voštanim bojama. 3. S. radi jednostavne crteže četkicom i voštanim bojama.
FIZIČKO VASPITANJE	Koristi lijevu stranu tijela.	Potrebno prilagođavanje. S. treba da osposobi lijevu stranu za obavljanje finih motoričkih kretnji, poboljšati koordinaciju pokreta lijeve ruke, noge, kao i facijalnih mišića lijeve strane.		I S. koristi lijevu ruku pri pisanju, crtanju, obavljanju zadataka koji zahtijevaju koordinaciju pokreta lijeve strane tijela, a podrazumevaju snagu i izdržljivost.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Svakog dana S. u okviru fizičkog vaspitanja uspješno izvodi vježbe za osnaživanje mišića lijeve strane tijela. 2. Uspješno radi vježbe usklađivanja pokreta lijeve ruke i lijeve noge. 3. Uspješno izvodi vježbe koje za rezultat imaju obavljanje aktivnosti s većom preciznošću i izdržljivošću.

Napomena:

Rad na poboljšanju motoričkih sposobnosti, kao i otklanjanju govornih teškoća obavljaće se i kod kuće, što podrazumijeva podršku fizikalnog i radnog terapeuta i logopeda. Svakako, i rad u školi i rad kod kuće, biće koordinisani i usklađeni, da ne bi došlo do preopterećivanja djevojčice.

17. Drugi servisi podrške i rehabilitacije:

U školi: Potrebna je podrška logopeda i psihologa.

Van škole: Potrebna je podrška i saradnja sa fizijatrom, fizioterapeutom i radnim terapeutom, logopedom, audiologom. Pomoć vršnjaka i učiteljice pri obavljanju složenijih radnji koje zahtijevaju motoričke akcije.

U kući: Povremena potreba za fizioterapeutskim uputstvima za rad kod kuće.

Napomena:

Navedena saradnja između gore navedenih stručnjaka ostvarena u potpunosti. Tim se sastao dva puta: prilikom donošenja odluke o redovnom školovanju S. S. i potom prilikom formiranja IOP-a nakon upisa u školu 10.10. 2006.

18. Potreba za adaptacijama u toku vaspitno-obrazovnog procesa:

Zbog slabe pokretljivosti S. i korišćenja kolica neophodno je obezbijediti kose nagibe koji će omogućiti lakši prilaz školi i učionici za koju se preporučuje da bude na prvom spratu. Potrebno je adaptirati i toaletni prostor. Preporučuje se da raspored klupa u učionici koju koristi razred u kojem je S. bude polukružnog oblika, s tim da se devojčici omogućiti da njena klupa bude u sredini kako bi bila mobilna i mogla vidjeti lica svih svojih drugara. Djeca treba podsticati da razumiju svoju novu drugaricu i njenu "posebnost", kako bi se ubrzale adaptacija i socijalizacija S. na nove drugare u školi.

19. Registar napretka u toku rada:

Predmet	Septembar	Oktober	Decembar	Januar	Februar	Mart	April	Maj	Napomena
Matematika			S. uz pomoć drugara piše rješenja prstom na papiru.						
Maternji jezik			Kada govori polako, govor S. je razumljiviji.						
Muzička kultura				Naučila je da razlikuje tonove po visini.					
Fizička kultura			Mišići lijeve ruke i noge su mnogo snažniji nego na početku školske godine.						

II PODACI O RODITELJIMA

Ime i prezime roditelja /staratelja:

Oca:

Majke:

Ostalo:

Adresa:

Napomena:

Telefoni:

- kućni:
- posao:
- mobilni tel:

Obrazovanje:

Oca: VSS; godine: 38; zanimanje: ljekar opšte prakse

Majke: SSS; godine: 32; zanimanje: prodavačica

Materijalne prilike:

Iznad prosjeka - prosječne - ispod prosjeka

Sastav porodice:

Potpuna – nepotpuna

Potrebne informacije o stanju kući:

Brigu o djetetu kada je kod kuće preuzela majka koja je zbog potreba S. zaposlena samo 4 sata, tri puta nedjeljno. S. je rođena kao drugo dijete u porodici i ima starijeg brata koji je sada u 5. razredu osnovne škole. Sa bratom se dobro slaže. U početku je brat pokazivao male znake ljubomore zbog toga što je majka većinu svog vremena provodila sa S. To se manifestovalo povremenim neurozama koje su nakon uključivanja dječaka u brigu o sestri potpuno nestale. Otac većinu vremena tokom sedmice provodi na poslu, ali tokom vikenda on je zadužen da djeci organizuje izlete što S. i njenom bratu pričinjava veliko zadovoljstvo.

Procjena djeteta od strane roditelja:

Oca: S. je dijete sa atetoidnom cerebralnom paralizom uzrokovanom porođajnom traumom. S. ima oduzetost desne strane tijela, sa povremenim spazmičnim napadima koji zahvataju lijevu ruku i nogu. Intelekt S. je potpuno očuvan. Poteškoće su se javile u razvoju govora zbog toga što je sluh S. oštećen 20%. Dešavalo se da jedanput do dvaput dobije Epi napade tipa petit. Povučena je i stidljiva.

Majke: S. je mirna i dobra djevojčica. Druželjubiva je i srdačna. Pametna je. Iako ima problema sa govorom, lako stiče prijatelje. Problem sa otežanom pokretljivošću joj ne predstavlja barijeru ukoliko želi nešto da sazna, prouči, nauči ili prosto uzme.

Očekivanje od uključivanja u vaspitno-obrazovni program

Oca: Očekujem da se govor S. razvije do granice lakše razumljivosti, kao i sticanje prijatelja i samostalno funkcionisanje u razredu.

Majke: Očekujem da S. dobije priliku da se obrazuje poput svakog drugog djeteta i da se osposobi za samostalan život i rad nakon obrazovanja.

Dozvola za davanje i primanje informacija:

Prosvjetni zvaničnici, učitelj i druge osobe koje rade sa mojim djetetom u školi mogu zamijeniti, tražiti i dati informacije o mom djetetu od tih/tim ljudima kada je potrebno za dobrobit mog djeteta.

Datum: 10.10. 2006.

Potpisi:

III PODACI O IOP TIMU:

Učitelj:

Direktor:

Roditelj:

Psiholog:

Defektolog:

Logoped:

Fizioterapeut:

Ostali: Po potrebi konsultovani i radni terapeut i audilolog, kao i pedijatar koji vodi dijete još iz razvojnog savjetovališta.

Napomena:

Evalucionna procjena sposobnosti djeteta na kraju školske godine 2006/2007.

I Funkcionalne sposobnosti:

Zdravlje	0	1	2	3	4	5
Govor	0	1	2	3	4	5
Kretanje i gruba motorika	0	1	2	3	4	5
Vid	0	1	2	3	4	5
Sluh	0	1	2	3	4	5
Spretnost ruke desne	0	1	2	3	4	5
Spretnost ruke lijeve	0	1	2	3	4	5
Komunikacija	0	1	2	3	4	5

II Karakteristike učenika/ce:

Radoznalost i inicijativa	0	1	2	3	4	5
Pažnja	0	1	2	3	4	5
Radne obaveze	0	1	2	3	4	5
Samostalnost	0	1	2	3	4	5
Emocionalna kontrola	0	1	2	3	4	5
Efikasnost	0	1	2	3	4	5

III Odnos prema drugoj djeci:

- a) Obostrano prihvatanje.
- b) Prihvata drugu djecu, ali ne i oni nju.
- c) Učenici/e je prihvataju, ali ne i ona njih.
- d) Obostrano neprihvatanje.

IV Procjena intelektualnih potencijala: 0 1 2 3 4 5

V Procjena emocionalnog statusa deteta: 0 1 2 3 4 5

VI Procjena socijalnog statusa: 0 1 2 3 4 5

Napomena:

5. O EVROPSKOM JEZIČKOM PORTFOLIJU

“Govoriti jezik nekog drugog, znači učiniti jedan korak ka njemu, otkloniti barijere i strahove. Učenje stranih jezika i komuniciranje na različitim jezicima pomažu nam da njegujemo koncept kulturne različitosti i međusobnog razumijevanja na našem kontinentu.”- M.Švimer, Generalni sekretar SE (2002. godine)

Zašto da govorimo o EJP-u?

Značaj i uloga izučavanja stranih jezika su odavno prepoznati kao jedan od najbitnijih preduslova za izgradnju kvalitetnog obrazovnog sistema. Učenje i znanje stranih jezika uveliko prevazilaze školske okvire i predstavljaju svojevrsan izazov u uspostavljanju demokratskih i građanskih vrijednosti u društvima koja se razvijaju i mijenjaju. Nastavnici/e stranih jezika gotovo da postaju nezaobilazni „misionari“ u prevazilaženju konfliktnih situacija ili uspostavljanju novih prijateljstava. Kako učiti strani jezik, koliko stranih jezika, šta dobijamo učenjem nekog stranog jezika, samo su neka od ključnih pitanja koja zaokupljaju pažnju prosvjetnih vlasti i metodičara stranih jezika. **Evropski jezički portfolio** je ozbiljan pokušaj da se jednoobrazno, uporedivo, stručno i postupno uvedu zajednička pravila u pristupima izučavanja stranih jezika, njihovog vrednovanja na međunarodnom planu i kvalitativnom poboljšanju na svim nivoima. Smatrali smo da bi bilo korisno uvrstiti najznačajnije informacije o EJP-u u publikaciju koja je prevashodno namijenjena nastavnicima/ama.

O „institucionalnoj“ podlozi EJP-a

Projekat je pokrenuo **Savjet Evrope** 1997. godine. Političko uporište se ostvaruje kroz *Zaključke* ministarskih konferencija u organizaciji SE i evropskih institucija, *Nadzornog komiteta za obrazovanje* SE i *Preporuka* SE.

Stručnu podršku obezbjeđuju dva tijela **Savjeta Evrope**: *Odjeljenje za vođenje lingvističke politike* u Strazburu - koordinacija aktivnosti, stručna, materijalna i tehnička podrška i *Evropski Centar za žive jezike* u Gracu (osnovan 1994. godine) – praktična primjena rješenja dobre prakse učenja stranih jezika, podrška istraživačkim projektima, razmjena iskustava.

Podrška Evropske komisije, kao što je tzv. *Bijela knjiga* iz 1995. godine, gdje se u konceptu učenja i predavanja ka društvu znanja, kao jedan od ciljeva navodi neophodnost učenja tri strana jezika.

Što je Evropski jezički portfolio?

Evropski jezički portfolio (EJP) je dokument koji svakome ko uči ili je učio neki strani jezik koristi za evidentiranje i valorizovanje jezičkih postignuća, interkulturalnih iskustava i sopstvenog napredovanja u učenju stranih jezika. Tako zamišljen EJP treba da unaprijedi nastavu i učenje stranih jezika i interkulturalnih vještina, ohrabruje na poznavanje više jezika i razvija demokratsku građansku svijest u Evropi. Dvije osnovne funkcije **Portfolija** (prezentativna i pedagoška), treba da doprinesu promovisanju autonomije učenja kao jednom od preduslova za uspješnu primjenu koncepta učenja tokom cijelog života i standardizovanje evaluiranja/ocjenjivanja znanja na međunarodnom planu.

EJP se razvijao od 1997. do 2000. godine kao pilot-projekat u petnaestak zemalja na gotovo svim nivoima obrazovanja. U međuvremenu je održano sedam seminara na kojima je praćen razvoj i primjena EJP-a u Evropi (Portugal, Italija, Luksemburg, Turska, Španija, Rusija, Litvanija). Savjet Evrope je 2000. godine formirao posebno tijelo - *Evropski komitet za validaciju* - čiji je zadatak da odobri i akredituje svaki model EJP-a. Do sada je odobreno oko 80 modela u različitim zemljama.

Svaki EJP se obavezno sastoji iz tri dijela

Dokumentom Savjeta Evrope "Principi i smjernice" iz 2000. godine definisane su tri cjeline koje svaki model EJP-a treba da sadrži: jezički pasoš, jezička biografija i dosije.

Jezički pasoš - u pasoš se unose lični podaci koji treba da pruže opštu sliku o jezičkim sposobnostima njegovog vlasnika iz različitih jezika u datom trenutku. Svaki pasoš sadrži pripremljenu *skalu nivoa za samoprocjenjivanje*, na osnovu koje učenici/e vrednuju svoja znanja i napredovanje, podatke o interkulturalnim iskustvima, informacije o pojedinačnim i specifičnim kompetencijama, zvanične sertifikate ili diplome o postignutim stepenima znanja. Radi lakšeg i preglednijeg priznavanja stečenih znanja, Savjet Evrope je osmislio tzv. *Standardnu verziju pasoša za odrasle*.

Jezička biografija - podstiče učenike/ce na planiranje, razmišljanje i procjenjivanje sopstvenog učenja i napredovanja. Jezička biografija predstavlja neku vrstu ličnog dnevnika koji se redovno vodi i dopunjava. Ona je ključni segment za ostvarivanje pedagoške funkcije portfolija - razvijati smisao za samostalno i promišljeno učenje. U jezičkoj biografiji se nalaze tzv. "ček-liste" ili tabele za samoprocjenjivanje, koje po nivoima i vještinama, u zavisnosti od uzrasta učenika/ce, sadrže deskriptore čije formulacije obično počinju sa: *Mogu...* ili *U stanju sam da...* Recimo za vještinu slušanja (nivo A1):

- *Mogu da razumijem kada me neko pozdravi ili pita kako sam ili kaže do viđenja.*
- *Mogu da prepoznam jasna i jednostavna uputstva.*
- *U stanju sam da razumijem poznate i jednostavne izraze iz svakodnevnog života (prihvatanje, odbijanje, zahvalnost itd.).*

Dosije - predstavlja mjesto za "skladištenje" i čuvanje radova iz jezika koji se uče (pismeni zadaci, projekti, slike, audio ili video trake, uvjerenja o kursevima, rezultati ispita, napisi u novinama itd.). Dosije je najslabije razvijeni dio EJP-a. U većini modela EJP-a, dosije predstavlja običan spisak dokumenata koji svjedoče o znanjima jezika svog vlasnika ili hronologiju učenja jezika u vidu popisivanja rječnika ili gramatičkih pravila.

Ključni dokument: *Zajednički evropski okvir za žive jezike: učenje, nastava, ocjenjivanje*

Evalvacija i praćenje postignuća se određuje na osnovu kriterijuma utvrđenih skalama nivoa *Zajedničkog evropskog okvira za žive jezike*, publikacije koja određuje osnovne teoretske kriterijume za primjenu EJP-a.

U *Zajedničkom okviru* se razlikuje šest nivoa znanja:

DVA POČETNA: **A1** – nivo Otkrivanja, **A2** – nivo Preživljavanja;

DVA NAPREDNA: **B1** – Prag nivo, **B2** – Napredni nivo;

DVA SAMOSTALNA: **C1** – Samostalni nivo, **C2** – Vladanje jezikom.

Ocjenjuju se sljedeće vještine: **slušanje**, **govor** (učestvovanje u razgovoru i povezano govorenje), **čitanje** i **pisanje**.

Opisi i formulacije potrebnih kompetencija u *Zajedničkom okviru* nazivaju se *deskriptorima*. Na primjer: jedan od deskriptora koji opisuje vještine potrebne za sticanje kompetencije slušanja iz stranog jezika u osnovnoj školi na nivou A1 glasi:

- *Može da razumije poznate riječi i izraze u svakodnevnoj upotrebi.*

Shvatanje pojma višejezičnost (plurilingvizam) u EJP i ZEO, *dometi i izazovi*

Evropska kulturna konvencija iz 1954. godine predstavlja polaznu osnovu Savjeta Evrope pri osmišljavanju i kreiranju kulturne politike. Koncept i shvatanje plurilingvizma pretočeno je u dokumentu Savjeta Evrope *Zajednički evropski okvir za žive jezike*:

“Plurilingvistički pristup se zasniva na saznanju da se jezičko iskustvo svakog pojedinca obogaćuje izvan kulturnog i socijalnog miljea grupe kojoj pripada prožimanjem sopstvenog načina govora sa bližim ili širim okruženjem. Nova znanja i iskustva se ne pohranjuju u zasebne ladice, već u stalnoj korelaciji i interakciji sa drugim jezicima, grade određenu komunikativnu kompetenciju.” (ZEO str. 13)

U odnosu na multilingvizam (poznavanje određenog broja jezika ili koegzistencija različitih jezika u nekoj društvenoj zajednici), plurilingvizam ide korak dalje. Poenta nije u ovladavanju jednim ili dva jezika, niti je cilj učenja jezika dostizanje ideala “izvornog govornika”, već se teži valorizaciji i priznavanju ukupnog jezičkog repertoara i **različitih nivoa sposobnosti** iz pojedinih jezika. Naravno, da bi se ostvario tako ambiciozno zamišljen cilj, škole i obrazovne vlasti treba da budu otvorenije i fleksibilnije u priznavanju plurilingvističke kompetencije i omogućće učenje jezika tokom cijelog života. Drugim riječima, nastavu jezika treba izvoditi tako da učenici/e postanu/e svjesni/e napredovanja iz više jezika i prednosti takvog pristupa za sticanje **komunikativnih sposobnosti. Obrazovni sistemi treba da omogućće raznovrsniju ponudu učenja stranih jezika.** To bi podrazumijevalo određeno preoblikovanje pedagoških ciljeva i drugačiju organizaciju nastave jezika. Višejezičnost svjedoči o našoj sposobnosti da se, pored maternjeg, služimo i nekim drugim jezikom, ali isto tako i sposobnost komunikacije koja podrazumijeva upotrebu više jezika istovremeno (nekada se ta sposobnost manifestuje u gotovo neopaženom “prelaženju” s jednog jezika na drugi kod istog govornika, ali je moguća i situacija u kojoj nekoliko govornika različitih jezika, međusobno ostvaruju kakvu-takvu komunikaciju na jeziku koji nikome od njih nije maternji). Konceptcija plurilingvizma jasno i nedvosmisleno podržava neke od osnovnih ciljeva Savjeta Evrope: njegovanje različitosti i raznolikosti evropskih kultura, pozitivan odnos prema izazovima i problemima u uspostavljanju komunikacije, fleksibilan tretman jezičkih znanja. Konkretan doprinos Savjeta Evrope “plurilingvističkom pristupu” predstavljaju dvije publikacije: *Zajednički evropski okvir za žive jezike* – služi za evaluaciju/ocjenjivanje opšte jezičke sposobnosti iz nekog jezika, analizu upotrebe i sticanja jezičkih vještina i *Evropski jezički portfolio* – nudi uobličavanje najraznovrsnijih interkulturalnih iskustava i učenja jezika, njihovo evidentiranje i formalno priznanje.

Iako se potencijali EJP-a za promociju višejezičnosti nalaze u tri aspekta:

- sam EJP služi za učenja dva ili tri jezika,
- promovisanje autonomije učenja kao podloge za autonomni plurilingvistički pristup,
- sažima svo jezičko i interkulturalno iskustvo svog vlasnika,

u dokumentu *Principi i smjernice* stoji da svaki model EJP-a mora da se terminološki prilagodi i bude preveden na jedan od zvaničnih jezika Savjeta Evrope: francuski ili engleski. Ovo svakako nije dobra preporuka za višejezičnost. U praksi se obično insistira da Pasoš bude napisan na jednom od zvaničnih jezika Savjeta Evrope, dok se za Biografiju i Dosije ostavlja mogućnost da budu pisani na maternjim jezicima.

Projekat EJP-a pretpostavlja dugotrajan i izazovan posao, rad u kontinuitetu. On treba da odslikava snažan evropski identitet, ali istovremeno da uvažava raznolikost evropskih kultura, običaja, ponašanja i navika.

Predstoji rad na dorađivanju i prilagođavanju zajedničkih nivoa iz *Zajedničkog okvira i tabela za samoprocjenjivanje* prema uzrastima učenika/ca, budući da se većina

deskriptora u *Okviru* osmišljavala prema učenicima/ama starijeg uzrasta. Tretman maternjeg jezika nije predviđen niti obuhvaćem *zajedničkim nivoima*. Višejezično iskustvo u porodicama imigranata ili u miješanim brakovima nije moguće adekvatno valorizovati postojećim modelima (ako je u opticaju nekoliko jezika, nije uvijek jednostavno odabrati maternji jezik djeteta – jezik sredine ili jezik kojim govori u porodici).

Ključni problem u višejezičnosti, za koji u postojećoj koncepciji EJP-a i *Zajedničkog okvira* nema rješenja, je zapravo pitanje ocjenjivanja/evaluacije *vladanja maternjim jezikom*. Uostalom, maternji jezik predstavlja nezaobilaznu psihološku i društvenu podlogu za višejezični pristup, te je jedan od glavnih izazova EJP-a u budućnosti da pronađe način kako da ga “uveže” u cjelokupni proces učenja jezika.

CRNA GORA I EJP

Urađeno:

Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, u saradnji sa Britanskim Savjetom, i uz pomoć *Instituta za strane jezike, Filozofskog fakulteta* iz Nikšića i *Kancelarije Savjeta Evrope* u Podgorici, organizovalo je **Uvodni seminar o Evropskom jezičkom portfoliju 14-15 marta 2003. godine u Podgorici** u amfiteatru Pravnog fakulteta. Rukovodilac Seminara je bio gospodin David Little, glavni koordinator i ekspert Savjeta Evrope za projekat ELP-a. Seminaru je prisustvovalo oko sedamdeset nastavnika/ca stranih jezika osnovnih i srednjih škola.

Prevedene su dvije ključne publikacije za razvoj i primjenu ELP-a još 2003. godine: ***Zajednički evropski okvir za žive jezike: učenje, nastava, ocjenjivanje***, Savjet Evrope ***Evropski jezički portfolio za nastavnike i mentore***, David Little, Radka Perclova
Svakoj školi podijeljen je određen broj primjeraka za biblioteku, Filozofskom fakultetu u Nikšiću, Institutu za strane jezike u Podgorici...

Urađeni su novi obrazovni programi za strane jezike na osnovu preporuka i smjernica iz ***Zajedničkog okvira***.

Pokrenute su različite aktivnosti na promovisanju **Evropske godine jezika 2001. godine i Evropskog dana jezika 2002. godine** (26. septembar).

Šta dalje uraditi...

Da bi projekat zaživio na pravi način, potrebno je formirati tim za primjenu, razvoj i evaluaciju prakse EJP-a, izvršiti sondiranje terena i odabrati pilot – školu/e i nastavnike/ce za primjenu EJP-a, izraditi model EJP-a za sve uzraste i profile (u radu se oslanjati na uspješne modele EJP-a iz šireg i užeg okruženja), osmisliti i organizovati obuku trenera i nastavnika/ca za primjenu i rad po EJP-ju, redovno pratiti aktivnosti Savjeta Evrope, učestvovati u radu njegovih tijela, pogotovo aktivno participirati u radu *Evropskog Centra za žive jezike* u Gracu, aplicirati kod Savjeta Evrope da se za Crnu Goru uradi *Jezički Profil* (projekat u nadležnosti SE i zemlje koja ga želi realizovati), uključivati se u evropske projekte univerzitetske saradnje između studenata i profesora koji promovišu principe građanskog i višejezičnog pristupa učenja stranih jezika...

Nekoliko zanimljivosti o jezicima

Na planeti Zemlji živi oko 6 milijardi stanovnika koji govore između 6000-7000 jezika, od toga se u Evropi govori svega 225 jezika, što predstavlja 3% od postojećih jezika u svijetu. Najveća jezička raznovrsnost je prisutna u području oko Ekvatora (Jugoistočna Azija, Indija, Afrika, Južna Amerika). Može se reći da monolingvizam nije norma - budući da pola čovječanstva govori po dva jezika. Zanimljivo je da obrazovana osoba aktivno koristi oko 50 000 riječi, da do 21 godine izgovorimo i do 50 miliona riječi, da se u Rusiji govori od 130-200 jezika, a u Londonu i do 300, da ne postoji idealni bilingvisti, da se maternji jezik uči do 5-te godine, i da je to dokaz da nema „teških“ jezika, jer djeca svaki jezik uče bez problema, da broj fonema u nekom jeziku može da ide i do 200 (španski 25, irski 60) i da je jedna od definicija jezika i ova - *jezik je proizvoljni sistem glasova i simbola koji koristi grupa ljudi za komunikaciju i izražavanje identiteta ili zadovoljstva*, da postoji *Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima* i *Konvencija o zaštiti nacionalnih manjina i njihovih jezika...*

Za kraj nekoliko korisnih adresa Web sajtova:

www.coe.int Council of Europe, Conseil de l'Europe

www.ecml.at European Centre for Modern Languages, Centre européen pour les langues vivantes

[Lingu@net Europa](mailto:Lingu@net.Europa) ili www.linguanet-europa.org

*Ponudeni tekst predstavlja kompilaciju originalnih razmišljanja i iskustava u učenju stranih jezika, te dijelova prevoda iz publikacija *Zajednički evropski okvir za žive jezike: učenje, nastava, ocjenjivanje*, i *Evropski jezički portfolio za nastavnike i mentore*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica 2003. godine i iz članka Dejvida Litla *Le plurilinguisme dans le Portfeuille des langues européennes*, glavnog koordinatora ispred SE za ELP, objavljenog u *Vers une compétence plurilingue*, *Le français dans le monde*, Clé International, FIPF, Numéro spécial, juillet 2003.

Dodaci:

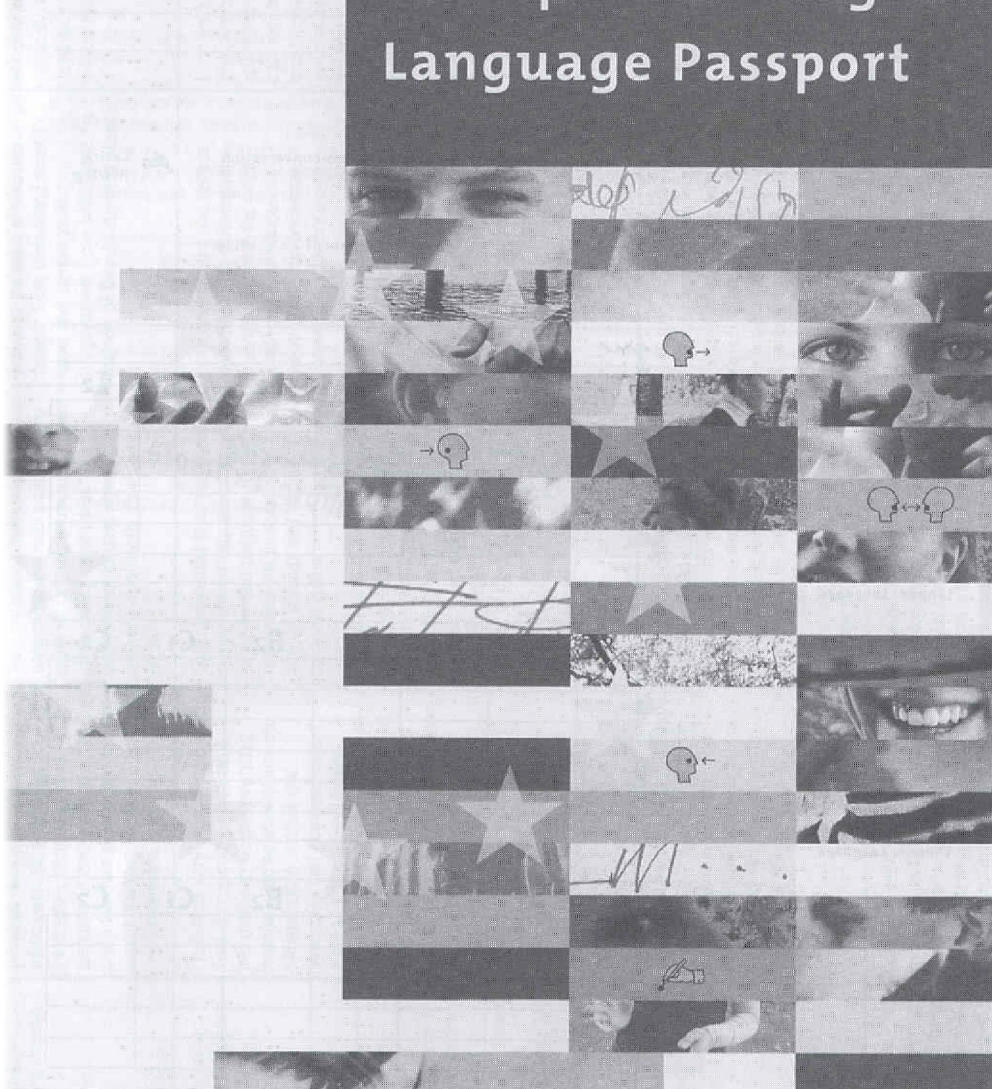
- Naslovna strana standardnog pasoša za odrasle
- Standardni pasoš za odrasle: profil jezičkih kompetencija
- Zajednički nivoi kompetencija – Globalna skala
- Zajednički nivoi kompetencija – Skala nivoa za samoocjenjivanje

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

European Language Portfolio
Portfolio européen des langues

Passeport de langues Language Passport

Naslovna strana standardnog pasoša za odrasle

Profil linguistique Profile of Language Skills

Langue(s) maternelle(s)
Mother-tongue(s)

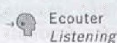
Autres langues
Other languages

Auto-évaluation
Self-assessment

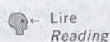
Ecouter
Listening

Prendre part à une conversation
Spoken interaction

Ecrire
Writing

Lire
Reading

S'exprimer oralement en continu
Spoken production

Langue Language

langue language

	A1	A2	B1	B2	C1	C2

Langue Language

	A1	A2	B1	B2	C1	C2

Langue Language

	A1	A2	B1	B2	C1	C2

Standardni pasoš za odrasle: profil jezičkih kompetencija

Zajednički nivoi kompetencija – Globalna skala

Samostalni kandidat	C2	Bez napora može da razumije sve što čita ili čuje. U stanju je da činjenično i argumentovano rekonstruiše iskaz, koristeći različite pisane i usmene izvore na jasan i koherentan način. Izražava se tečno, spontano i precizno, iskazujući istančan osjećaj za značenje i smisao iskaza o temama kompleksne sadržine.
	C1	U stanju je da razumije širi opseg dužih i zahtjevnih tekstova i prepozna skrivena značenja. Izražava se tečno i spontano, sasvim neupadljivo pristupa traženju pravih riječi i izraza. U privatnom životu, na poslu ili u školi, jezikom se služi na djelotvoran i umješan način. U stanju je da govori o složenim temama na jasan i osmišljen način, ispoljavajući sposobnost kontrolisanog opsega u organizaciji, artikulaciji i povezanosti sopstvenog diskursa.
Napredni kandidat	B2	U stanju je da razumije suštinu konkretnih ili apstraktnih sadržaja u nekom složenom tekstu, kao i stručnu raspravu iz svoje oblasti. U stanju je da se izražava sa određenim stepenom spontanosti i lakoće, tako da razgovor sa izvornim govornikom ne predstavlja napor ni jednom ni drugom. Izražava se jasno i potpuno o velikom broju tema, umije da iskaže svoje mišljenje o aktuelnim dešavanjima i izloži prednosti i mane u odnosu na budući razvoj situacije.
	B1	U stanju je da razumije ključne stavke iskaza, ukoliko se radi o jasnom i standardnom jeziku i poznatim stvarima i događajima sa posla, iz škole, slobodnog vremena itd. Snalazi se u većini situacija na putovanjima, i u područjima gdje se govori jezik koji uči. U stanju je da govori na jednostavan i koherentan način o poznatim stvarima i temama koje ga interesuju. U stanju je da prepriča neki događaj, dešavanje, san, izrazi očekivanja, cilj ili ukratko obrazlaže i objašnjava razloge za ostvarivanje nekog projekta ili ideje.
Kandidat početnik	A2	U stanju je da razumije rečenice izvan konteksta i često upotrebljavane izraze u vezi sa poljem njegovih osnovnih aktivnosti (na primjer, osnovni podaci o sebi i porodici, kupovina, komšiluk, posao). U stanju je da vodi razgovor tokom uobičajenih i običnih poslova, koji se svodi na razmjenu jednostavnih i direktnih informacija o svakodnevnom i poznatim stvarima. U stanju je da jednostavnim izrazima opiše svoje zanimanje, blisko okruženje i ispoljava teme koje su u vezi sa neposrednim potrebama.
	A1	U stanju je da razumije i upotrebljava familijarne i svakodnevne izraze, kao i proste rečenice koje mu/joj pomažu da zadovolji neke konkretne potrebe. Umije da predstavi sebe i drugoga i postavlja pitanja o nekoj osobi - kao na primjer o mjestu stanovanja, poznanstvima, imovini i da odgovara na isti tip pitanja. U stanju je da vodi jednostavnu komunikaciju, ukoliko sagovornik polako i razgovjetno govori i želi da pomogne.

Zajednički nivoi kompetencija – Skala nivoa za samoocjenjivanje

		A1	A2	B1
R A Z U M J E T I	Slušati	Mogu da razumijem familijarne riječi i izraze iz svakodnevnog govora o sebi, mojoj porodici i bliskom i neposrednom okruženju, ako se govori sporo i razgovjetno.	Mogu da razumijem izraze i riječi koje se često upotrebljavaju, a koje se tiču mene, moje porodice, kupovine, bliskog okruženja, posla. Razumijem ono što je osnovno u oglasima ili jednostavnim i kratkim porukama.	Mogu da razumijem osnovne poruke na standardnom i jasnom jeziku, kada je riječ o meni bliskim temama (npr. posao, škola, hobi). Mogu da razumijem suštinu mnogih informacija sa radija ili televizije o aktualnim dešavanjima ili o stvarima koje me se tiču na privatnom i profesionalnom planu, ukoliko se govori polako i razgovjetno.
	Čitati	Mogu da razumijem poznata imena, riječi i jednostavne rečenice, npr. u oglasima, plakatima ili katalogima.	Mogu da čitam kraće i jednostavne tekstove. Mogu da uočim predvidljive informacije u svakodnevnim tekstovima kao što su reklame, prospekti, jelovnici, red vožnje i da razumijem kraću ličnu prepisku.	Mogu da razumijem tekstove koji su pisani običnim jezikom ili jezikom moje struke. Mogu da razumijem opis događaja i izražavanje osjećanja i želja u privatnim pismima.
G O V O R I T I	Učestvovati u razgovoru	Mogu da se upustim u jednostavan razgovor, pod uslovom da sagovornik polako ponovi ili kaže na drugi način ono što je rekao/la i pomaže u formulisanju onoga što želim da kažem. Mogu da postavljam jednostavna pitanja o bliskim temama ili o trenutnim potrebama i da odgovaram na slična pitanja.	Mogu da se upustim u razgovor o bliskim i poznatim temama i aktivnostima u formi direktnih i običnih informacija dok radim svakodnevne i jednostavne poslove. Mogu na kratko da povedem razgovor, iako uglavnom nijesam u stanju da nastavim razgovor, jer ne razumijem dovoljno.	Mogu da se snalazim u svim situacijama na putovanjima kroz zemlju u kojoj se govori jezik koji učim. Mogu bez pripreme da se upustim u razgovor kada je riječ o porodici, poslu, hobijima ili o aktualnim dešavanjima.
	Povezano govoriti	Mogu da se služim jednostavnim izrazima i prostim rečenicama da bih opisao/la ljude koje znam ili mjesto gdje živim.	Mogu prostim rečenicama i jednostavnim sredstvima da opišem moju porodicu i druge ljude, status i obrazovanje, sadašnje i prethodno radno mjesto.	Mogu da se izražavam jednostavnim sredstvima da bih ispričao/la neki događaj, neko iskustvo, san, nadanja ili stremjenja. Mogu da ispričam vic, prepričam neku epizodu iz knjige ili odlomak iz filma i izrazim sopstvene reakcije.
P I S A T I	Pisati	Mogu da napišem kratku razglednicu npr. iz mjesta gdje provodim odmor. Mogu da ispunim formular npr. u hotelu u kome se traže lični podaci: ime i prezime, državljanstvo ili adresa.	Mogu da napišem kratke i jednostavne poruke i zabilješke. Mogu da napišem sasvim jednostavno lično pismo npr. da se za nešto zahvalim.	Mogu da sastavim jednostavan i sažet tekst koji obrađuje meni bliske teme ili spada u oblast mog interesovanja. Mogu da napišem pismo u kome govorim o ličnim iskustvima i zapažanjima.

		B2	C1	C2
R A Z U M	Slušati	Mogu da razumijem i pratim prilično duge konferencije i govore, a ukoliko mi je tematika donekle poznata, mogu da pratim čak i dosta složenu argumentaciju. Mogu da razumijem većinu televizijskih emisija koje govore o aktualnim dešavanjima ili su informativnog karaktera. Mogu da razumijem većinu filmova u kojima dominira standardni jezik.	Mogu da razumijem dug, nedovoljno strukturiran i nemušto artikulisan govor ili razgovor. Mogu, bez posebnog napora, da pratim televizijske emisije i igrane filmove.	Nemam nikakvih problema u razumijevanju govornog jezika, bilo da je u pitanju direktni „živi“ kontakt ili preko medija, bilo da se brzo govori, pod uslovom da imam vremena da se prilagodim posebnom izgovoru ili akcentu.
	Čitati	Mogu da čitam članke i izvještaje o savremenim pitanjima o kojima autor ima poseban stav ili sopstveno gledište. Mogu da razumijem knjige savremenih prozai pisaca.	Mogu da razumijem duge i slojevite tekstove, bilo literarne ili iz neke stručne oblasti, i prepoznavati stilske osobenosti svakog od njih. Mogu da razumijem članke iz specijalizovanih časopisa i opširna uputstva tehničke prirode, čak i kada se radi o tematici koja nema dodirnih tačaka sa mojom strukom.	Mogu da čitam bez ikakvog napora bilo koju vrstu teksta, čak i ako su svojim kompleksnim sadržajem i jezičkom formom apstraktni kao npr. stručni članci, udžbenici ili književno djelo.
	Učestvovati u razgovoru	Mogu da se sporazumijevam sa takvom lakoćom i spontanošću da je moguća potpuno normalna interakcija sa izvornim govornikom. Mogu aktivno da učestvujem u običnom razgovoru i da zastupam i branim sopstvena mišljenja i stavove.	Mogu da se izražavam tečno i spontano, bez posebnih poteškoća u traženju pravih izraza. Mogu da se služim jezikom na djelotvoran i opušten način u društvenom životu i radu. U stanju sam da precizno izražavam sopstvene ideje i stavove i da se nadovezujem na diskusije mojih sagovornika.	Mogu bez problema da uzimam učešće u svakom razgovoru ili diskusiji, podjednako mi "leže" idiomatski i uobičajeni jezički obrti. Izražavam se tečno i precizno sa prefinjenim osjećajem za jezički stil i nijanse u značenjima riječi i rečenica. U slučaju da nešto nijesam dobro iskazao/la, vješto pronalazim način da prevaziđem situaciju i da to prođe neopaženo.
G O V O R I T I	Povezano govoriti	Mogu da govorim dugo i pregledno o velikom broju tema koje zadiru u moj domen interesovanja. Mogu da govorim o nekom aktuelnom dešavanju i da objasnim prednosti i mane različitih mogućnosti razvoja situacije.	Mogu da prezentiram i opišem jasno i opširno kompleksne sadržaje, povezujući bliske i srodne teme, produbljujući određena pitanja i završavajući svoju diskusiju na prikladan način.	Mogu jasnom argumentacijom ili tečnim izlaganjem, prilagođavajući sopstveni izraz situaciji, na logičan i smislen način da uobličim izražavanje i da navodim i podsjećam slušaoca na bitne detalje.
	Pisati	Mogu da pišem dugo i pregledno o velikom broju tema koje zadiru u moj domen interesovanja. Mogu da napišem esej ili izvještaj da bih saopštio neku informaciju ili da bih ukazao na suprotstavljena mišljenja o nekoj temi. Mogu da napišem pisma u kojima dajem lični pečat događajima i iskustvima.	Mogu da napišem jasan i dobro strukturiran tekst i izražavam sopstvene stavove. Mogu da sastavljam kompleksna pisma, eseje ili izvještaje, naglašavajući određena gledišta i stavove koji mi se čine bitnim. Mogu da prilagodim stil pisanja prema osobi kojoj pišem.	Mogu da sastavim jasan, tečan i stilski prilagođen tekst. Mogu da sastavljam složena pisma, izvještaje ili članke, jasne strukture, navodeći čitaoca na pravi put i bitne detalje. Mogu da napišem kritiku ili osvrt nekog književnog djela ili stručnog teksta.

*U pripremi je novo izdanje NAŠE ŠKOLE posvećeno prvim koracima i izazovima sa koji se susreće nastavnik početnik.